

ISSN - 1308-7525

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi

Cilt •5 Sayı 1 • Ocak 2013

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ ve İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

*Her gün bir yerden göçmek ne iyi.
Hergün bir yere konmak ne güzel.
Bulanmadan, donmadan akmak ne hoş.
Dünle beraber gitti, cancağızım,
ne kadar söz varsa düne ait.
Şimdi yeni şeyler söylemek lazım.*

Mevlana Celaleddin Rumi

Cilt 5 - Sayı 1

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

Derginin Sahibi	Prof. Dr. Yusuf Şahin, Dekan Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Adına
Editör	Yrd. Doç. Dr. M. Yılmaz İÇERLİ
Editör Yardımcısı	Yrd. Doç. Dr. M. Halit YILDIRIM
Yayın Kurulu	Yrd. Doç. Dr. Mehmet AKINCI Yrd. Doç. Dr. Dilek Arzu AKOLAŞ Yrd. Doç. Dr. Oktay ALKUŞ Yrd. Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU Yrd. Doç. Dr. Fatma Zişan KARA Yrd. Doç. Dr. Munise ILIKKAN ÖZGÜR Yrd. Doç. Dr. Nurullah UMARUSMAN
Yayın Kurulu Sekreteri	Arş. Gör. Selçuk KILIÇ

DANIŞMA KURULU

- Prof. Dr. Ercan BAYAZITLI Ankara Üniversitesi SBF
Prof. Dr. Ali ÇAĞLAR Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Metin Kamil ERCAN Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan Kürşat GÜLEŞ Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa GÜNEŞ Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. A. Argun KARACABEY Ankara Üniversitesi SBF
Prof. Dr. Mehmet Baha KARAN Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Özlem ÖZKANLI Ankara Üniversitesi SBF
Prof. Dr. Halil SARIARSLAN Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Elif SONSUZOĞLU İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Zekai ŞEN İstanbul Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut TEKİN Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Erdinç TELATAR Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. İ. Burhan TÜRKŞEN TOBB ETÜ
Prof. Dr. Yalçın KARATEPE Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Süleyman YÜKÇÜ Dokuz Eylül Üniversitesi

Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi yılda iki defa yayımlanan hakemli bir dergidir. Dergide yayımlanmak üzere gönderilen makaleler yayımlansın veya yayımlanmasın geri gönderilmez. Dergide yayımlanan makalelerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yazışma Adresi:

Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergi Yayın Kurulu Başkanlığı, E-90 Karayolu Üzeri,
68100 Kampus AKSARAY
Telefon : +90 382 288 2401, +90 382 288 2422
E-Posta : iibfdergi@aksaray.edu.tr
ISSN : 1308-7525

HAKEM LİSTESİ

- Prof. Dr. Ramazan AKTAŞ TOBB ETÜ
Prof. Dr. İbrahim BAKIRTAŞ Aksaray Üniversitesi
Prof. Dr. Feyzullah EROĞLU Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Sabahat BAYRAK KÖK Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Seha SELEK Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Famil ŞAMİLOĞLU Aksaray Üniversitesi
Prof. Dr. Berna TANER Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Öcal USTA Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Şenay ÜÇDOĞRUK Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Nurel ÜNER Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN Aksaray Üniversitesi
Doç. Dr. Yücel ACAR Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr. Bünyamin AKDEMİR İnönü Üniversitesi
Doç. Dr. G. Cenk AKKAYA Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Bülent BAYRAM Kırklareli Üniversitesi
Doç. Dr. Murat CANİTEZ Aksaray Üniversitesi
Doç. Dr. Orhan ÇELİK Ankara Üniversitesi SBF
Doç. Dr. Tuncay ÇELİK Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Yavuz DEMİREL Aksaray Üniversitesi
Doç. Dr. Kadir GÜRDAL Ankara Üniversitesi SBF
Doç. Dr. Hilal ONUR İNCE Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Hüseyin KALYONCU Melikşah Üniversitesi
Doç. Dr. Himmet KARADAL Aksaray Üniversitesi
Doç. Dr. Kamer KASIM İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr. İbrahim KAYA Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr. İzzet KILINÇ Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. İpek Deveci KOCAKOÇ Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. F. Akın KOÇAK Ankara Üniversitesi SBF
Doç. Dr. Mehmet MARANGOZ Mutlu Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Nagihan OKTAYER İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Alper ÖZER Ankara Üniversitesi SBF
Doç. Dr. Fırat PURTAŞ Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Güven SAYILGAN Ankara Üniversitesi SBF
Doç. Dr. Erşan SEVER Aksaray Üniversitesi
Doç. Dr. Türker SUSMUŞ Ege Üniversitesi
Doç. Dr. Vahap TECİM Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Fatma TEKTÜFEKÇİ Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Aydın ULUCAN Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Nilgün ÇAĞLARIRMAK USLU Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Kaan YARALIOĞLU Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Eyyup YARAŞ Aksaray Üniversitesi
Doç. Dr. Tülay YENİÇERİ Aksaray Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Vasif ABİYEV Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İsmail AKBAL Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Eyüp AKIN Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hakan AKYURT Giresun Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hakan ALTIN Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehpare TOKAY ARGAN Bilecik Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. H. Bader ARSLAN Ankara Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Lütfi ATAY Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hülya BAKIRTAŞ Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Özlen ÇELEBİ Hacettepe Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Özgür ÇINARLI Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. H. Ebru ERDOST ÇOLAK Ankara Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Haluk DUMAN Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İbrahim DURAK Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İsmail ELAGÖZ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Haluk ERDEM Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Sibel SELİM ERDOĞAN Celal Bayar Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Sibel SU ERÖZ Kırklareli Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Aytekin FIRAT Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İsmail GÖKDENİZ Kırıkkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Kenan GÜLLÜ Erciyes Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. S. Burak HAŞILOĞLU Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Korhan KARACAOĞLU Nevşehir Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. H. Alpay KARASOY Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Havva KÖK Hacettepe Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ali Cengiz KÖSEOĞLU Karadeniz Teknik Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Sinan METE Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Abdulvahap ÖZCAN Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Vesile ÖZÇİFÇİ Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. M. Faruk ÖZÇINAR Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ferah ÖZKÖK Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Zeliha SEÇKİN Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. B. Kağan ŞAKACI Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. S. Sami TAN Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Kamil UNUR Mersin Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mutlu UYGUN Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Harun YENİÇERİ Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hikmet YAVAŞ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İlhami YÜCEL Erzincan Üniversitesi

EDİTÖRDEN

Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi tarafından yayımlanan dergimizin dokuzuncu sayısını çıkarmanın mutluluğunu taşıyoruz.

Ulusal hakemli dergi statüsünden olan yılda iki kez yayınlanan Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nde birbirinden değerli akademisyenlerimizin özgün ve araştırma niteliğinde olan üç makalesine yer verilmiştir.

Dergimizde yer alan bilimsel makalelerin değerlendirilmesine katkıda bulunan hakemlerimize teşekkür ediyoruz .

Değerli akademisyenlerimizin çalışmalarını göndermeleri için çağrıda bulunurken, dergimizin akademik çevrelere faydalı olmasını diliyor, tüm emeği geçenlere teşekkürlerimizi sunuyoruz.

İÇİNDEKİLER

AVRUPA BİRLİĞİNDE KIRSAL TURİZM POLİTİKASI VE AKSARAY'DA UYGULANABİLİRLİĞİ	7-23
---	------

Selma AYTÜRE

CHANGING CONCEPTION OF FAILED STATES FROM NEOREALIST PERSPECTIVE.....	25-40
--	-------

Mehmet ŞAHİN

REEL DÖVİZ KURU SAPMASI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ.....	41-63
--	-------

Taner TAŞ, Doğan UYSAL

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KIRSAL TURİZM POLİTİKASI VE AKSARAY'DA UYGULANABİLİRLİĞİ

Selma AYTÜRE*

ÖZET

Çalışma kapsamında, AB Politikalarının Aksaray İlimizde uygulanması halinde ne gibi uygulamalar olabileceği irdelenmiş, 2013 sonrası yeni programlama dönemi için Aksaray'daki fırsatlar göz önüne serilerek, Aksaray'ın kapsam içine alınmasının önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, öncelikle AB Kırsal Kalkınma Politikası ve bu kapsamda Kırsal Turizm Politikaları hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Politikaları incelenmiş ve Türkiye'de Kırsal Turizmle ilgili mevzuat değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde, Türkiye'de AB politikalarının uygulanması halinde bunun Aksaray ilimize ne şekilde yansıtacağı üzerine bir değerlendirme yapılmış ve atılması gerekli adımlarla ilgili gerekli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Turizm, AB, Türkiye, Aksaray

RURAL TOURISM POLICY IN THE EU AND IMPLEMENTABILITY IN THE AKSARAY

ABSTRACT

Within the scope of this paper, the implementation of EU policies in our city, what practices can be examined in Aksaray, opportunities of Aksaray for the new programming period after 2013 laid into consideration. For this purpose, the EU Rural Development Policy and Rural Tourism Policies in this context is evaluated and provided information on this issue. In the second chapter, Rural Development Policies and Rural Tourism in Turkey are evaluated. In the third chapter, the implementation of EU policies in Turkey and what it focuses on applications such as facilities in Aksaray is given, steps to take the necessary measures to be taken were discussed.

Keywords: Rural Tourism, EU, Turkey, Aksaray

* Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi.

1. GİRİŞ

Çoğu kez “köy kalkınması” ile eş anlamlı kullanılan “kırsal gelişme ya da kalkınma”, kırsal alanlarda yaşayan insan topluluklarının toplumsal, ekonomik, ekinsel açılardan yapısını değiştirecek biçimde üretim, gelir ve gönenç (refah) düzeylerinin geliştirilmesini, insan-toprak ilişkilerindeki dengesizliklerin giderilmesini, kentsel alanlardaki fiziksel ve toplumsal altyapının yaratılmasını, tarımsal ürünlerin daha iyi değerlendirilmesini amaçlayan çok yönlü süreçleri, etkinlikleri ve örgütlenmeleri anlatmaktadır.

Köyün ekonomisinin tarıma, ormana, özellikle bitkisel ve hayvansal üretime dayanması nedeniyle kırsal gelişme deyince genellikle, tarım ve hayvancılık kesiminin yapısı, sorunları, üretim, pazarlama, bu amaçla örgütlenme konuları akla gelmektedir (Geray, 2011: 17). Nitekim Avrupa Birliği’nde (AB) konuyu bu bakımdan Ortak Tarım Politikası altında şekillendirmiştir.

Kentleşme, Dünyanın ve ülkenin geleceğini belirleyen en önemli süreçtir. Bu süreç durdurulamaz, durdurmaya gerek de, olanak da yoktur. Dünyanın ve ülkemizin geleceği kentleşmiş bir dünya ve Türkiye’dir. Ancak, toplumsal katmanlararası ve bölgelerarası dengeli kalkınma, yerleşme, arsa ve konut politikalarıyla kentleşmenin yönü değiştirilebilir, daha sağlıklı biçimde, daha normal bir hızla gerçekleşmesi sağlanabilir. Önemli olan kırsal kesimde yaşam koşullarını, geçim olanaklarını iyileştirmek, fiziksel, toplumsal altyapı ve hizmetleri köylünün ayağına götürmektir. Köyle kent arasındaki uçurumun giderilmesi, köye yönelik politikaların ana amacı olmalıdır. Bu farklılıklar giderilmedikçe, köyden kente göç sağlıklı, dengeli bir sürece çevrilemez. Kırsal alanda boş duran işgücünü değerlendirmenin en etkin yolu, tarıma dayalı endüstrileri geliştirmek, böylece kırsalda işlendirme olanakları yaratmaktır (Geray, 2011: 70).

Kırsal turizm; kırsal kültür, doğal çevre ve tarımla bütünleşen, ayrıca diğer turizm türleriyle de son derece kolay entegre olabilen bir turizm türüdür. O yüzden çeşitli yerel, ulusal ve uluslar arası girişimlerle içeriği zenginleştirilen kırsal turizm, dünyanın pek çok ülkesinde insanları tatil için kırsal alanlara çekebilmektedir (Güneş, 2012: 17). Doğayı temel alan turizm yaklaşımı içinde sürdürülebilir turizmin alt kategorisi olarak hızla büyüyen ekoturizmin yanı sıra çiftlik ve tarım turizmi de ön plana çıkmaktadır.

Bu konuda örnek alınabilecek en güzel politikalardan biri AB’nin Kırsal Kalkınma Politikası olup, bu Politikanın önemli araçlarından biri de kırsal turizm politikasıdır.

2. AB’DE KIRSAL TURİZM POLİTİKASI

AB Ülkeleri incelendiğinde kırsal turizmin bu ülkelerde oldukça gelişmekte olduğu görülmekte olup, uygulanan kırsal kalkınma politikalarında

neredeysse tüm ülkeler bir bileşen olarak kırsal turizme yer vermektedir. AB’de 2,5 milyonu aşkın işletme turizm sektörüne dahil olmuş ve bunun %80’den fazlası mikro kategoride sınıflanmakta olup, işletmeler tarafından ortalama 6 kişi istihdam edilmektedir. Buradan da görüldüğü gibi kırsal turizmin işsizliğin kentsel alanlara nazaran daha yüksek olduğu kırsal alanlarda işgücü oluşturulmasına katkısı büyüktür (Şerefoğlu, 2012: 41).

AB’de kırsal turizm kırsal kalkınma politikası kapsamında ele alınmaktadır. Kırsal Kalkınma Politikası da Ortak Tarım Politikasının (OTP) iki ana ekseninden biridir. Bu bakımdan kırsal turizm konusunu iyi irdeleyebilmek için öncelikle AB’nin OTP’ni ve bu çerçevede yürütülen Kırsal Kalkınma Politikasını incelemek gerekir.

AB kırsal kalkınma konusuna uzun yıllar boyunca Ortak Tarım Politikası (OTP) kapsamında yer vermiştir. OTP’nin ilk yıllarında kırsal kalkınma daha çok çiftliklerin fiziksel sermayelerini iyileştirmek ya da artırmak olarak görülüyordu. 1970’lerdeki bu bakış açısı daha çok sektörel, tarımın yapısal sorunlarını çözmeye yönelikti. Amaç gıda zincirini güçlendirerek işletmelerin fiziksel sermayelerini artırmaktı. Sektörel denemeyecek günümüz kırsal kalkınma politikalarına yakın tasarımlar ise 1970’lerin başlarında getirilen erken emeklilik, mesleki eğitim gibi tedbirlerdir. Buna ilaveten ‘Az Tercih Edilen Bölge’ (Less Favoured Area) kavramı geliştirilmiş ve belli kriterlere göre alana dayalı kırsal kalkınma yardımları yapılmıştır. Fakat OTP’nin ileri dönem reformları ile beşeri sermaye ve tarım kesiminin kırsal alandaki çoklu işlevi önem kazanmaya başlamış, günümüz AB kalkınma politikası şekillenmiştir.

Kırsal kalkınma ile ilgili olarak en önemli gelişme Ajanda 2000 reformu ile gerçekleştirilmiş, kırsal kalkınma OTP’ye ikinci sütun olarak eklenmiştir.

Günümüzde AB kırsal kalkınma Politikasının genel amacı, Avrupa’nın kırsal alanları için entegre ve sürdürülebilir bir gelecek oluşturmak şeklinde belirlenmiştir. Bu kapsama tarım-çevre ilişkileri, ürün kalitesi, insan kaynakları ve istihdamı, hayat kalitesi, kırsal turizm konuları girmektedir.

AB’nin kırsal kalkınma politikalarının ana yapısı, Kırsal Kalkınma Avrupa Tarımsal Fonu (KKATF) ile desteklenen kırsal kalkınma hakkında 1698/2005 Sayılı Konsey Tüzüğü ile düzenlenmiştir. Bu Tüzük ile 2007 ve 2013 programlama dönemi için belirlenen AB Kırsal Kalkınma Politikasının üç ana hedefi vardır ve bu hedefler üç temel eksen ile gerçekleştirilmektedir. Bu eksenler;

- a) Tarım ve ormancılık sektörünün rekabet edebilirliğini geliştirmek,
- b) Çevreyi ve kırsal alanı iyileştirmek,
- c) Kırsal alanlardaki hayat kalitesini iyileştirmek ve kırsal ekonominin çeşitlendirilmesini teşvik etmek olarak belirlenmiştir.

Kırsal Turizm, kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi kapsamında ele alınmaktadır.

Üye devletler ve bölgeler bu üç eksen den faydalanabilmek için, sağlanan kırsal kalkınma kaynağını bu üç eksen arasında dengeli bir şekilde dağıtmak zorundadırlar. Buna ek olarak bir kısım fonu Leader Topluluk Girişimi ile yapılan projelere ayırmaları gerekir. Her üye devlet (ya da gücün bölgelere delege edildiği durumlarda, bölge) 2007'den önce olduğu gibi 2007 ve 2013 dönemi için hangi tedbirlere ne kadar harcanacağını gösteren bir kırsal kalkınma programı hazırlamakla yükümlüdür.

2007 ve 2013 dönemi için AB genelinde daha kapsamlı ve bütüncül bir kırsal kalkınma stratejisi öngörülmüştür. Bu kapsamda 2007-2013 kırsal kalkınma program dönemi Topluluk Stratejik Rehberi hakkında 2006/144/AT sayılı Konsey Kararı oluşturulmuştur. Bu ise, AB Strateji Rehberlerine dayanarak hazırlanacak olan Ulusal Strateji Planları ile başarılabacaktır (Avrupa Komisyonu, 2008).

Bu strateji yaklaşımının, kırsal kalkınma AB desteğinin AB düzeyinde hangi alanlarda en çok faydayı sağlanacağını belirlemesine, Lizbon ve Göteborg Ajandaları ile belirlenmiş olan AB öncelikleri ile destekler arasında bağlantının kurulmasına, diğer AB politikaları (özellikle uyum ve çevre politikaları kastediliyor) ile uyumun sağlanmasına, Pazar odaklı OTP'nin uygulanmasına ve eski ve yeni üye devletlerde ortaya çıkacak olan yeniden yapılanma ihtiyacına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1698/2005 sayılı AB Konsey Tüzüğü

Söz konusu tüzük, KKATF'den karşılanan AB kırsal kalkınma desteğinin üye ülkeler tarafından kullanılabilmesi için oluşturulmuş kuralları içerir. AB kırsal kalkınma politikasının hedeflerini, önceliklerini, tedbirlerini ve stratejik çerçevesini tanımlar. Stratejik çerçeve denildiğinde, 'Kırsal Kalkınma Politikası Topluluk Strateji Rehberleri'nin (Topluluk Strateji rehberleri denilecektir) oluşturulma metodolojisi ve ulusal strateji planları anlaşılmalıdır. Bunlara ek olarak söz konusu tüzükte, üye devletler ve Komisyon arasındaki sorumluluk paylaşımı temelinde, ortaklık[†], programlama, değerlendirme, finansal yönetim, izleme ve kontrol hakkında kurallar belirlenmiştir.

[†] Ortaklık ile üye devletler, üye devletlerin ulusal kural ve eylemleri ile oluşturulmuş kurum/kuruluşları ve Komisyon arasındaki yakın danışma süreçleri ifade edilmektedir. Bu ulusal kuruluşlarla bölgesel, yerel kamu kurum/kuruluşları, ekonomik ve sosyal paydaşlar, çevresel örgütler ya da kadın-erkek eşitliğini savunan örgütler de dahil olmak üzere çeşitli sivil toplum kuruluşları ifade edilmektedir.

KKATF ile Topluluk'un önceliklerine uygun olan ulusal, bölgesel ve yerel eylemler desteklenir, bu desteklerin uygunluğunu Komisyon ve üye devletler birlikte düzenler. KKATF'den sağlanan fon Ekonomik ve Sosyal Uyum politikaları ve özellikle balıkçılık destek mekanizması ile uyumlu olmalıdır. Bu uygunluk ise, Topluluk strateji rehberleri, ulusal strateji planları ve kırsal kalkınma programları ve Komisyon raporu ile sağlanacaktır. Bahsi geçen bu belgelerin neler olduğu sırasıyla açıklanmıştır.

KKATF, Ekonomik ve Sosyal Komite (ESC), Uyum Fonu (UF), Balıkçılık için Topluluk Mali Aracı (BTMA) ve Avrupa Yatırım Bankası'ndan (AYB) sağlanan fonlar ve diğer Topluluk mali araçları gibi farklı Topluluk fonları arasında koordinasyonun sağlanmasından Komisyon ve üye devletler birlikte sorumludurlar.

Bu tüzükle ortak piyasa düzenlerine yönelik herhangi bir destekleme yapılamaz. Üye Devletler KKATF altında yürütülen eylemlerin AB Anlaşması ve bu Anlaşmanın altında düzenlenmiş her türlü yasayla uyumlu olmasını sağlamakla yükümlüdürler.

Tüzük, daha önce de belirtildiği gibi kırsal kalkınmaya stratejik yaklaşımın çerçevesini çizmektedir (bkz. Şekil 1). Buna göre Topluluk 2007 ve 2013 yıllarını kapsayan programlama dönemi için Topluluk'un stratejik öncelikleri ile uyumlu kırsal kalkınma Topluluk Strateji Rehberlerini hazırlamakla yükümlüdür. Bu rehberler AB'nin kırsal kalkınma çatısını oluşturan ve ilk bölümde bahsedilen tematik eksenleri uygulamak için gerekli olan stratejik öncelikleri belirler. Hazırlanan bu rehberler AB'yi kuran anlaşmanın 37. Maddesindeki prosedüre göre Topluluk tarafından kabul edilir. Gerek görüldüğünde bu rehberler gözden geçirilerek yenilenirler.

Strateji Rehberleri Birlik tarafından kabul edilince, bu rehberler temel alınarak üye devletler tarafından Ulusal Strateji Planları oluşturulur. Bu planlarla üye devletler KKATF'nin öncelikli alanlarını dikkate alarak hangi hedefleri belirlediklerini, KKATF'den ve diğer mali kaynaklardan alacakları katkıyı belirtirler. Bu planlarda nelerin içerilmesi gerektiği detaylı bir şekilde Tüzükte düzenlenmiştir (md. 11).

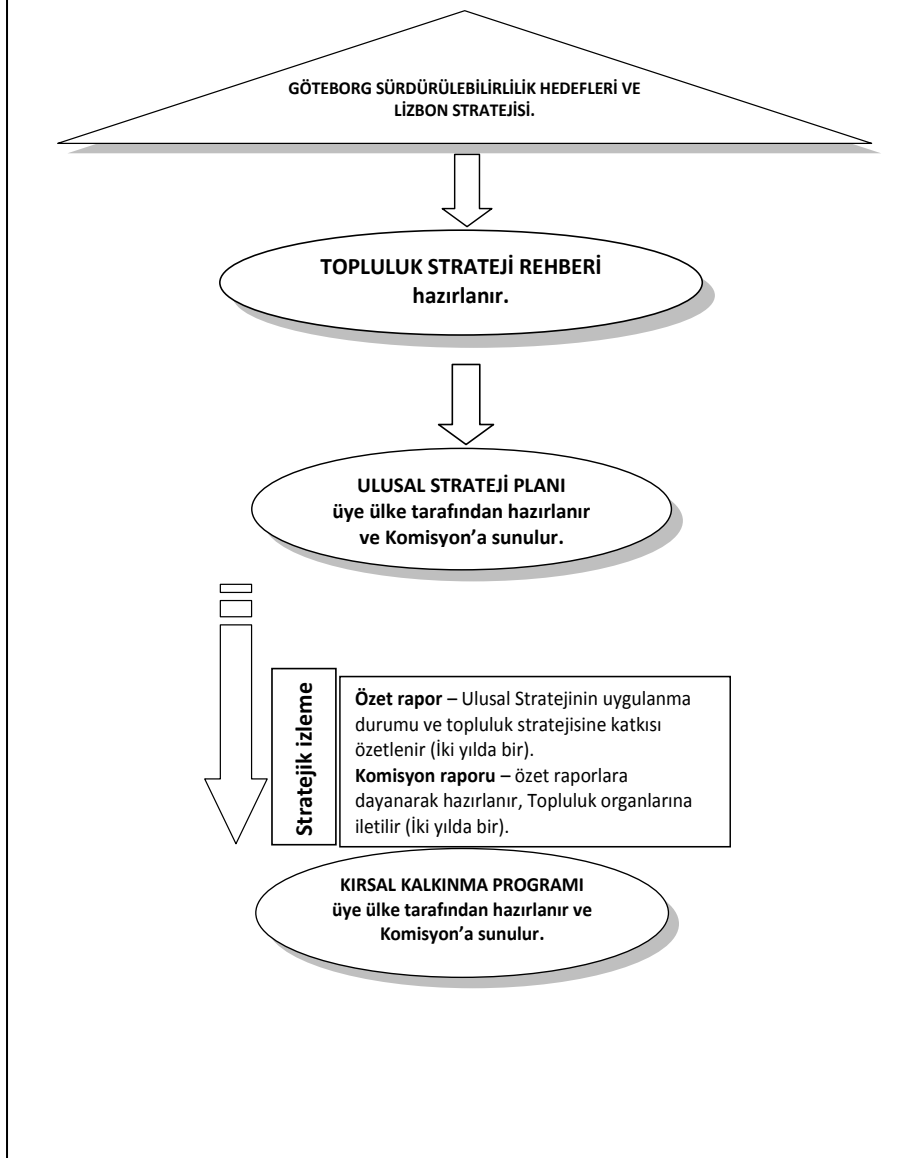
Ulusal planlar 2007 ve 2013 programlama dönemini kapsarlar. Planlar Strateji Rehberlerine uyumlu olarak, ulusal düzenlemeler kapsamında ve yine tüzükle tanımlanmış paydaşlar ile yakın işbirliği çerçevesinde hazırlanırlar. Üye ülkeler kırsal kalkınma programlarını yapmadan önce ulusal stratejilerini Komisyon'a göndermekle yükümlüdürler. 2010 yılından başlamak üzere üyeler ulusal plan ve hedeflerin uygulanmasıyla ilgili gerçekleşen ilerlemeyi, uygulamaların Topluluk stratejilerine katkısını konu eden raporları iki yılda bir olmak üzere Komisyon'a gönderirler. Bu raporlarda ulusal kırsal kalkınma programlarının uygulanmasıyla ilgili ilerlemelerden, değerlendirme süreci devam eden her programın çıktılarından bahsedilir.

Bu raporlar temel alınarak Komisyon, 2011 yılından başlamak üzere Strateji rehberleri ve ulusal planların uygulanması ile ilgili ana gelişmelerin, eğilimlerin, zorlukların özetlendiği Komisyon raporunu iki yılda bir olmak üzere 2015 yılına dek hazırlar. Söz konusu rapor, Avrupa Parlamentosu, Konsey ve Avrupa Ekonomik ve sosyal Komitesi ve Bölgeler Komitesine sunulur.

Kırsal kalkınma programları aynı tüzükte bahsi geçen paydaşlarla yakın işbirliği halinde üye devlet tarafından hazırlanır. Üye devletler her bir program için Komisyon'a bir teklif verirler, yani programları Komisyon tarafından onaylanmaları için Komisyon'a sunarlar. Komisyon programları Topluluk stratejisine, ulusal stratejiye ve bu tüzüğe uygunluk bakımından değerlendirir. Eğer Komisyon, uygunluğun olmadığını tespit ederse üye ülkeden programı revize etmesini ister. Programların kapsamı gereken konular Tüzükte belirlenmiştir (md. 16).

Bir ülkenin kendi idari oluşumuna göre bir ya da daha fazla kırsal kalkınma programı olabilir. Örneğin, İtalya idari olarak yedi farklı bölgeye ayrılmıştır ve her bölge için farklı kırsal kalkınma programı oluşturulmuştur. Fakat her bölge için farklı program sunmak ya da hepsi için bir tane sunmak ülkenin kendi iradesinde olan bir şeydir.

Ülkeler programlarını hazırlarken tüzüğün IV. maddesinde belirtilmiş üç ana hedef arasında belli bir mali denge gözetmek zorundadırlar (Doğan ve Akşahin, 2011: 13).

Şekil 1: Kırsal Kalkınmaya Stratejik Yaklaşım (GTHB, 2011).

AB Ülkelerindeki Uygulamalar:

Fransa: Fransa’da ilk köy evleri 1951’de turizme açılmıştır. 1954’de “Gîte Rural de France” adını taşıyan kırsal turizm ağı yaratılmıştır. Fransa’da bugün Gites de France’a bağlı 58 bin işletme vardır.

İtalya: Bugün İtalya’da kırsal turizm, çiftliklerle yakından ilişkili olduğu için daha çok agroturizm veya çiftlik turizmi adıyla anılmaktadır. İtalya’daki çiftlik turizmi uygulamalarından bir örnek vermek gerekirse; Latium bölgesindeki bir çiftlikte; ziyaretçilere çiftlik kampinginde konaklama, atla gezinti, gölde balık avlama olanakları sunulmaktadır. Başlıca işlevsel binalar; tarihi 15.yy.a inen büyük merkezi bir ev, dinsel törenlerin yapıldığı eski bir kilise, çiftlik hayvanlarının etlerinin satıldığı bir kasap dükkanı ve geleneksel yemekler sunan bir restorandır. İtalya’da 2000’de kayıtlı 9.314 agroturizm işletmesi bulunmaktadır.

İngiltere: İngiltere’de kırsal turizm ve günübirlik kırsal rekreasyonel etkinliklere katılma oranı çok yüksektir. Çiftliklerin kırsal turizmde kullanılması da yaygındır. Kırsal turizmin İngiltere’deki farklılıklarından biri de kalite kontrol sisteminin olması ve eğitimlerin verilmesidir.

İspanya: İspanya’da kırsal turizmde 2003 yılında 7000 civarında tesis ve 50 bin yatak hizmet vermekteydi. İspanya’da kırsal turizm, nüfusu az, seyrek yerleşme dokusuna sahip, göç veren bölgelerin sosyo ekonomik kalkınması için çok önemli bir fırsat olarak görülmektedir.

Avusturya: Avrupa’da kırsal turizmin geleneksel biçimde uygulandığı en eski ülkelerden biri de Avusturya’dır. Tarımı desteklemek ve göçü önlemek üzere yaklaşık 100 yıldan bu yana agroturizm ağı vardır ve 1964 yılında ayrıca çiftlik tatili ağı kurulmuştur.

Almanya: Almanya’da 2005 yılında kırsal turizm kapsamındaki işletme sayısı 1500 civarındadır. Ülkenin her tarafında kırsal turizm ya da çiftlik turizmi örnekleri görülmektedir.

Romanya: Romanya, AB’ne katılım öncesi programlardan kırsal turizm için önemli derecede yararlanmıştır. Ülkede 2500’ü aşkın kırsal ev ve agroturizm pansiyonu toplam 7500 odaya sahiptir (Baykal, 2012: 20-23).

Avrupa çapında kırsal turizmle ilgili başlıca örgütler şunlardır: EUROGITES, RTI-TN, ECEAT.

3. TÜRKİYE’DE KIRSAL KALKINMA POLİTİKASI VE KIRSAL TURİZM

Türkiye, sosyal ve ekonomik kalkınmasını belirli bir plan ve program içinde yürüten ve planlı kalkınmayı 1930’lu yıllarda uygulamaya koyan ender ülkelerdendir

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında dönemin hükümetleri bunun kırsal kalkınma sayesinde çözüleceğini düşünerek köylüye yönelik önemli adımlardan biri olan 18 Mart 1924’ teki 442 sayılı Köy Kanununu çıkarmışlardır. Bu yasa ile kalkınmanın köyden başlaması gereği vurgulanmış, köylere hukuki bir kişilik tanınmış ve tarihimizde ilk defa köy toplulukları özerk bir yapıya

kavuşturulmuştur. Köy Kanununun öngördüğü görevlerin ne ölçüde gerçekleştiğine ilişkin güvenilir bilgiler yoktur. Fakat türlü nedenlerle, köylere bırakılan görevlerin istenilen ölçüde yerine getirilmediği yetkililerce belirtilmektedir. 1929 Dünya ekonomik bunalımının etkisiyle, yasanın uygulanması gecikmiş, araya İkinci Dünya Savaşı girmiştir. Savaş sonrası dönemde ise, köylerin yol, okul, su ve benzeri hizmetleri Devlet tarafından ele alınmıştır. Bunda köy gelirlerindeki yetersizliğin etkisi büyüktür. Bugün, köy gelirlerinin büyük bölümü tarıma ve ekonomik konulara değil, yönetim giderlerine ayrılmaktadır (Geray, 2011: 28).

1935 verilerine göre kırsal nüfusun %90'dan fazlası okuma-yazma bilmeyen, düşük gelirlili, kaynakları son derece yetersiz bir kitleden oluşmaktaydı. Böyle bir toplumun hızla kalkınmasında en öncelikli konunun eğitim ve üretim olması kaçınılmazdı (Gürlük, 2009: 9). Bu amaçla 1950-60'lı yıllarda Köy Enstitüleri kuruldu.

Bu dönemde çıkarılan önemli yasalardan biri de 1945 yılındaki "Çiftiçi Topraklandırma Yasası"dır. Bir yandan büyük toprak sahiplerinin siyasal gücünü kırmak, bir yandan da toprak mülkiyetini tarımsal üretimi arttıracak biçimde düzenlemek ve çeşitli nedenlerle kullanılmayan toprakların değerlendirilmesi amacıyla güden bu yasa ile daha çok kamuya ait toprakların dağıtımına ilişkin kararlar uygulamıştır.

Alt yapı hizmetlerinin asgari düzeyde sağlanabilmesi ve yetersiz kamu kaynaklarından maksimum düzeyde yararlanılması amacıyla, 1970'li yıllarda Köy Kentler ve Tarım Kentleri, 1980'li yıllarda ise Merkez Köyler çözüm aracı olarak görülmüştür. Bu politikalara paralel olarak kamu kurumlarında da kurumsal anlamda değişimler yaşanmıştır. Kırsal altyapının iyileştirilmesinde 1950-85 yılları arasında YSE ve TOPRAK-SU Genel Müdürlükleri, 1985 sonrası ise başta Köy Hizmetleri olmak üzere Tarım Reformu, Toprak-İskan ve Or-Köy Genel Müdürlükleri farklı roller üstlenmişlerdir (Işık, ve Baysal, 2011: i).

2005 sonrası ise kırsal alt yapı eksikliklerinin halen varolması yeni politika arayışlarını beraberinde getirmiş ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü kapatılarak KÖYDES ve BELDES projeleri uygulamaya konulmuştur. Tarım işletmelerinin geliştirilmesi amacıyla 1986-95 döneminde KKDF ve 2005 yılından itibaren de Dünya Bankası kaynaklı Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programı, Tarım Bakanlığınca başarıyla uygulanan kırsal kalkınma faaliyetleri arasında sayılabilir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) döneminde, ekonomik ve sosyal yapının tutarlı bir şekilde gelişmesini yönlendirmek için hazırlanan sektörel planlardan biri olan Kırsal Kalkınma Planı (KKP), 2010-2013 dönemini kapsamaktadır. Dokuzuncu Kalkınma Planı dönemi için, ülkemizin kırsal kalkınma alanındaki politika ve strateji çerçevesini ayrıntılı bir şekilde ortaya

koyan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) temel alınmak suretiyle hazırlanan Kırsal Kalkınma Planı, Ülkemizin kırsal kalkınma alanındaki öncelikli tedbirlerini/faaliyetlerini ortaya koymaktadır.

Kırsal Kalkınma Planı'nın önemli işlevlerinden biri de, AB üyelik sürecinde tarım ve kırsal kalkınma faslından kaynaklanan yükümlülüklerimizin yerine getirilmesine sağlayacağı katkıdır. AB ile ekonomik ve sosyal uyumun artırılması amacıyla, kırsal kesimde atılması gereken adımların ivedilikle sonuçlandırılması ve uyum sürecinin yönetilmesi açısından Plan önem arz etmektedir. AB'nin OTP hedefleri ile uyumlu olarak, kırsal kesimde tarım ve gıda işletmelerinin modernizasyonu ile tarım dışı ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi suretiyle, kırsal alanlarda sürdürülebilir kalkınmanın temin edilmesi Plan'ın önemli bir katkısı olacaktır.

Kırsal Kalkınma Planı, ülkemizin "Binyıl Kalkınma Hedeflerine" erişebilmesinde kırsal kesimden kaynaklanan olumsuzlukların giderilmesinde de, önemli bir işleve sahip olacaktır. Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) belgesinde tanımlanmış bulunan politika çerçevesi üzerine bina edilen Plan, ülkemizde kırsal kalkınmanın kavramsal çerçevesini dört stratejik amaç üzerinden kabul etmektedir. Kırsal Turizmle ilgili tedbirler aşağıda belirtilmiştir;

Stratejik Amaç 1. Ekonominin Geliştirilmesi ve İş İmkanlarının Artırılması

Öncelik 1.2.Kırsal Ekonominin Çeşitlendirilmesi

Tedbir 1.2.1. Kırsal Turizmin Geliştirilmesi

Bu tedbirin hedefleri;

1. Agro-turizm faaliyeti yürüten işletme sayısının artırılması,
2. Yöresel kültür mirasını barındıran özellikli köylerin korunması,
3. Kırsal turizm için barınma kapasitesinin artırılması,
4. İlçelerin tanıtımının artırılması'dır.

Bu tedbir için öngörülen faaliyetler;

- 1.2.1.1.Agro-Turizm Altyapısının Geliştirilmesi
- 1.2.1.2.Kültür Köyü Modelinin Oluşturulması
- 1.2.1.3.Konaklama İşletmeciliğinin Geliştirilmesi
- 1.2.1.4.İlçe Turizm Bilgi Paketinin Hazırlanması.

Agro-Turizm Altyapısının Geliştirilmesi alt tedbiri kapsamındaki alt faaliyetler, Aksaray İlimizde öncelikle uygulanması gereken faaliyetler olup, kırsal kalkınma ve kırsal turizm açısından büyük faydalar sağlayacaktır. Burada sözü edilen faaliyetler;

- Agro-turizm potansiyeline sahip köy/köy gruplarının belirlenmesi,
- Agro-turizme yönelik rehberlerin hazırlanması ve dağıtılması,
- Agro-turizm uygulama standartları için gerekli mevzuatın oluşturulması,

- Agro-turizm potansiyeli olan yörelerde bu turizm çeşidinin işletmelere tanıtılması,
- İstekli işletmelere bilgi ve deneyim paylaşımı için uygulamalı eğitim(staj) imkanı sunulması,
- İstekli işletmeler için ürün temelinde sınıflandırma yapılarak ağ yapılarının oluşturulması,
- İşletmelerin agro-turizm için ihtiyaç duyduğu altyapı ve teknik bilgi desteğinin sağlanması,
- Agro-turizm faaliyeti yürüten işletmelere tanıtım desteği sağlanması'dır.

Bu faaliyetleri gerçekleştirebilmek için genel bütçe, mahalli idare bütçeleri, KOSGEB ve Kalkınma Ajansları hibeleri, AB fonları, Türkiye Kalkınma Bankası desteklerinden yararlanmak mümkündür.

Tedbir 1.2.3. Tarım Dışı Gelir Getirici Faaliyetlerin Geliştirilmesi.

Bu tedbirin hedefleri;

1. Kültürel miras kapsamındaki yöresel el sanatları üretiminin artırılması,
2. Kırsal ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınması,
3. Yöresel ürünlerin pazarlama ve rekabet gücünün artırılması,
4. Yöresel ürünlerin tanıtımının artırılması,
5. Tarım dışı istihdam imkanlarının artırılması'dır.

Bu tedbir için öngörülen faaliyetler;

- 1.2.3.1. Yöresel zanaat ve el sanatlarının geliştirilmesi
- 1.2.3.2. Karayolları üzerindeki seyyar satış yerlerinin düzenlenmesi
- 1.2.3.3. Yöresel ürünlerde markalaşmanın sağlanması
- 1.2.3.4. Yöresel ürün tanıtım organizasyonları ve fuarlarının düzenlenmesi
- 1.2.3.5. Tarım dışı küçük ölçekli imalat sanayiinin desteklenmesi'dir.

Aksaray ilimizle ilgili bu konuda dikkate alınabilecek bir diğer stratejik amaç da 4 numaralı "Kırsal Çevrenin Korunması ve Geliştirilmesi"dir.

Öncelik 4.1.Çevreci Tarım Uygulamalarının Geliştirilmesi

Tedbir 4.1.1.Toprak ve Su Kaynaklarının Korunması

Faaliyet 4.1.1.2.Tuzlu ve Alkali Tarım Arazilerinin Islahı.

Tuzgözü ve çevresinde oluşan tuzluluğa karşı planın bu faaliyet başlığından yararlanılarak destek alınabilir.

Tedbir 4.1.3.Çevre dostu Üretim yöntemlerinin yaygınlaştırılması.

Faaliyet 4.1.3.1. Organik Tarım Faaliyetlerinin Yaygınlaştırılması.

Organik Tarım faaliyetleri yaygınlaştırılarak eko-turizm amaçlı tanıtım kaynağı olarak kullanılabilir.

Öncelik 4.2. Orman Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımının Sağlanması

Tedbir 4.2.4.Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımının Sağlanması
Faaliyet 4.2.4.3.Sürdürülebilir Dağ Yönetimi Stratejisinin Hazırlanması.

İlimizde bulunan Hasan Dağı için bu faaliyetlerden yararlanılarak destek alınabilir ve Hasan Dağı'nın tanıtımında kullanılabilir.

Öncelik 4.3. Korunan Alanların Yönetimi ve Geliştirilmesi

Tedbir 4.3.1. Korunan Alanlarda ve Civarında Gelir Getirici Faaliyetlerin Geliştirilmesi

Faaliyet 4.3.1.1. Korunan Alanlarda ve Civarında Eko-Turizmin Geliştirilmesi.

Ülkemizde koruma altında olan alanlar önemli eko-turizm faaliyet alanlarıdır. Bu alanlarda özellikle kuş gözlemciliği, yaban hayatı izleme, botanik gezileri, dağ yürüyüşü ve doğa sporları aktiviteleri yapılmaktadır. Yöre halkı bu faaliyetlere özellikle kılavuzluk ederek ve evlerini yerel pansiyon olarak değerlendirerek, yöresel ürünlerini ziyaretçilere sunarak katılmaktadır. Halihazırda bu alanların özel eko-turizm planlarının olmaması, nasıl uygulanacağını da turizm operatörleri ve şirketleri tarafından bilinmemesi, yöre halkının konuya ilişkin yeterli bilgi ve deneyiminin olmaması, korunan alanlarda bu uygulamaya yönelik hizmet ve servislerin yetersizliği önemli sorunlardır.

4. AB'NİN KIRSAL TURİZM POLİTİKASININ AKSARAY'DA UYGULANABİLİRLİĞİ

AB Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı (IPARD), 2007-2013 dönemi Türkiye'de uygulanacak ve AB tarafından finanse edilecek öncelikli alanları belirlemektedir. Bu çerçevede desteklenecek yatırım alanları şunlardır:

101. Tarımsal işletmelerin yeniden yapılandırılması ve AB standartlarına uyumuna yönelik destekler,

102. Üretici Grupların kurulmasına yönelik destekler,

103. Tarım ve su ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasının yeniden yapılandırılması ve AB standartlarına uyumuna yönelik destekler,

302. Kırsal ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik destekler.

302 No.lu tedbir kapsamında desteklenecek öncelikli alanlar şunlardır;

1. Çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi,
2. Yerel ürünler ve mikro işletmelerin geliştirilmesi,
3. Kırsal turizm,
4. Kültür balıkçılığının geliştirilmesi.

2013 İlerleme Raporunda;

“Kırsal kalkınma konusunda, Türkiye, Katılım Öncesi Yardım Aracı- Kırsal Kalkınma Bileşeni (IPARD) kapsamında, AB fonlarının yönetimine ilişkin yetki devrini, 6 tanesi koşullu olmak üzere, 22 ilde daha almıştır. Sonuç

olarak, IPARD, Programda öngörüldüğü üzere artık 42 ilde uygulanmaktadır. IPARD fonlarının kullanılma oranının artması beklenmektedir; ancak 2013 yılı sonunda büyük oranlarda fon kaybını önlemek için uygulamanın hızlandırılması önemlidir. Daha iyi kredi imkânları sunulması için çabaların sürdürülmesine ve muhtemel basitleştirmelere ihtiyaç vardır.” denilmektedir.

IPARD Programı birinci fazda 20, ikinci fazda 22 olmak üzere toplam 42 ilde uygulanacaktır. Aksaray bu iller arasında ikinci fazda yer almaktadır. IPARD Programı kapsamında yıllara göre sektöre verilen destek miktarlarına bakıldığında %40 ile en fazla desteğin kırsal turizme ayrıldığı görülmektedir. Faydalanıcı tarafından uygun harcama tutarının %50'sinin karşılanması gerekmektedir.

Kırsal Turizm:

Kırsal Turizmin destekleme amacı: Mikro girişimciler ve çiftçiler tarafından kurulacak pansiyon, “yatak ve kahvaltı” konaklama ve lokanta hizmetleri ile, çiftlik turizmi tesislerinin kurulması ve geliştirilmesinin desteklenmesi ve turistik faaliyetler (sportif aktiviteler, doğa gezisi, tarihi geziler gibi) için kurulan tesislerin geliştirilmesinin desteklenmesidir.

Bunun için uygun yatırımlar;

- Pansiyon veya mikro ölçekli konaklama tesislerinin kurulması ve mobilyaların yenilenmesi, mevcut yapıların yatak ve kahvaltı odalarının yenilenmesi ya da çiftliklerde ve açık alanlarda konaklama tesislerinin ve binaların inşası,
- Yeme-içme tesisleri veya çiftlik ürünlerine yönelik tanıtım standlarının kurulması,
- At biniciliği, iç sularda özellikle spor ve dinlenme/eğlenme amaçlı balık avlama, dağ bisikleti gezileri, rafting, doğa yürüyüşleri gibi turistik açık alan aktivitelerinin organizasyonuna yönelik altyapı yatırımları,
- Sadece projenin tamamlayıcı bir bölümü olarak, yazılım dahil bilişim teknolojileri ekipmanının satın alınması,
- Uygun ekipman (aydınlatma gereçleri, havalandırma ekipmanı, filtreleme ve arındırma ekipmanı, telekomünikasyon, mobilya, temizlik gereçleri ve ilgili kurulumlar, dinlenme/eğlenme amaçlı ses-görüntü ekipmanı ile yeme-içme tesisleri için mutfak ekipmanı).

Projedeki uygun yatırımları toplam değeri en az 15.000 €, en fazla 400.000€ olabilecektir.

Yerel ürünler ve mikro işletmelerin geliştirilmesi:

Destekleme amacı geleneksel yerel el sanatları ile tipik yerel tarım ve gıda ürünlerinin geliştirilmesine yönelik girişimlerin, o bölgede yaşayan insanlar için ek istihdam kaynağı sağlayan projelere öncelik verilerek desteklenmesidir.

Bunun için uygun yatırımlar;

- Operasyonel binalar ve üretim tesislerinin inşası, modernizasyonu veya genişletilmesi,
- Yerel tarım ve gıda ürünleri ile geleneksel el sanatlarının üretimi ve paketlenmesine yönelik ekipman ve araç-gereçlerin satın alınması,
- Paketleme tesisi fiziksel yatırım ve ekipmanı,
- Fabrika satış mağazası veya tanıtım stantları kurulması da dahil, yerel ürünler ve el sanatlarının tanıtım ve pazarlamasına yönelik yatırımlar,
- Sadece projenin tamamlayıcı bir bölümü olarak, yazılım dahil bilişim teknolojileri ekipmanının satın alınması.

Projedeki uygun yatırımların alt limiti 10.000€, üst limiti 250.000€ olabilecektir.

İlimizde bu tedbirden yararlanabilecek yöreye özgü ürünler şunlardır;

- Merkez Karacaören Köyünde: ÜZÜM
- Gülağaç İlçesinde: KABAK ÇEKİRDEĞİ
- Ağaören ve Sarıyahşi İlçelerinde: CEVİZ
- Yeşilova ve Yeşiltepe Kasabaları ile Çimeli köyünde: ÇEREZLİK AYÇİÇEĞİ
- Helvadere kasabası ve Hasandağı köylerinde: BAL
- Eski ilçesi Eşmekaya kasabasında: KOYUN YOĞURDU
- Merkez Kutlu Kasabasında: KOYUN PEYNİRİ(GTHB, Aksaray İl Md, 2012).

AB Ülkelerindeki uygulamalara bakıldığında; “Yerel ürünler ve mikro işletmelerin geliştirilmesi” ve “kırsal turizm” tedbirlerinin birlikte ele alındığı görülmektedir. Bu çerçevede Aksaray İlimizde kırsal turizmin aşağıdaki eksenlerde ve aşağıdaki şekillerde geliştirilebileceği düşünülmektedir.

1. Hasan Dağı: Hasan Dağı zaten başlı başına bir markadır. Ancak tanıtımı yeterince yapılamamaktadır. Hasan Dağında 5 adet yayla ve kamp alanları bulunmaktadır. Ayrıca dağcılık, kayak ve bisiklet turu imkanları bulunmaktadır. Hasan Dağı yolu üzerinde Taşpınar köyünde halıcılık yapılmaktadır. Bunun tanıtımı yapılabilir. Yine yol üzerinde Karacaören’in üzümü ve Helvadere’nin balı tanıtım amaçlı kullanılabilir. Böylece bu köylerde de turizm gelişmiş olur.

2. Sultanhanı: Yol üzerinde Kutlu köyünün koyun peyniri meşhurdur ve halıcılık yapılmaktadır. Yakınındaki Eşmekaya köyünde ören yerleri bulunmaktadır ve koyun yoğurdu meşhurdur. Çatalsu'da da ören yerleri vardır.

3. Gülağaç: Giderken Nevşehir Yolu üzerinde hanlar, yoldan 5 km. içeride Saratlı ve Çatalsu'da ören yerleri, Gökçe'de kilise bulunmaktadır. Gökçe ve Çatalsu gölet kenarındadır. Gölette kuş gözetlemesi imkanı bulunmaktadır. Bu köyler ve yol üzerindeki köylerde turizm imkanları ile yöreye özgü kabak çekirdeği tanıtım imkanı bulunmaktadır.

4. Ağaçören ve Sarıyahşi İlçelerinin Cevizi meşhurdur. Ülkesel tanıtıma ve markaya ihtiyaç bulunmaktadır.

5. Yeşilova'da ören yerleri ve yer altı şehri bulunmaktadır, aynı zamanda çerezlik ayçiçeği yetiştirilmektedir. Turizmle birlikte ürün tanıtımı yapılabilir.

6. Yeşiltepe ve Çimeli köylerinde çerezlik ayçiçeği yetiştirilmekte ve beğenilmektedir. Bu köyler Ankara yoluna da yakın oldukları için tanıtım daha kolay olabilir. Aynı zamanda Tuzgölü'ne de yakın oldukları için gölde kuş gözetleme imkanı ile birlikte kombine edilerek bir turizm imkanı yaratılabilir.

7. Kalebalta: Kalebalta'da ören yeri ve kale bulunmaktadır. Yol üzerindeki Tatlıca ve Karakuyu köylerinde kırsal turizm geliştirilebilir. Kalebalta'dan sonra 8 km. mesafede Ozancık'ta da bir ören yeri vardır. Kalebalta ve Ozancık arasındaki Küçükpörnekler (4km) ve Pörnekler (2km.) köylerinde kırsal turizm geliştirilebilir.

8. Alayhanı: Nevşehir Yoluna 2 km. mesafededir. Tarihi yapılar vesilesi ile turizm yapılmaktadır, kırsal turizm imkanları da geliştirilebilir.

9. Yunusemre: Kaplıca turizmi yapılmaktadır, kırsal turizmle entegre edilebilir.

10. Kurtuluş: Kılıçarslan Türbesi'ne yakın olduğu için kırsal turizmle elverişlidir.

Bunların dışında İl genelinde Mandacılık ve Koyunculuk desteklenmeli, geliştirilmeli, markalaştırılmalı ve tanıtım aracı olarak kullanılmalıdır.

Türkiye çapında kaybolmaya yüz tutan mandacılık eskiden Aksaray'da yaygındı. Ancak son yıllarda genel trendin bir yansıması olarak Aksaray'da da azalmıştır. Manda sütü üretimi artırılarak, yöreye özgü ürünler üretilmeli ve coğrafi işaret de alınarak tanıtımına ağırlık verilmelidir.

Aksaray'da koyunculuk için de büyük bir potansiyel vardır. Bu amaçla Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının mandacılık, koyunculuk, yem bitkileri ve mera desteklerinden yararlanılabilir. Avrupa'da bu tip eko-turizm aracı olarak değerlendirilen pek çok tarım işletmesi örnekleri vardır (Şerefoğlu, 2009: 74-81).

UKKS'nde de agro-turizme yönelik tedbir ve faaliyetler bulunmaktadır. Bu ürünlerin geliştirilmesi üretim anlamında il ekonomisine katkı sağlayacağı gibi, yeterince tanıtılabildiği takdirde il kırsal turizmine önemli katkılar sağlayacaktır.

Bu çerçevede öncelikle agro-turizm potansiyeline sahip köy/köy grupları belirlenmeli, agro-turizme yönelik rehberler hazırlanmalı ,agro-turizm uygulama standartları için gerekli mevzuat oluşturulmalı, agro-turizm potansiyeli olan yörelerde bu turizm çeşidi işletmelere tanıtılmalı, istekli işletmelere bilgi ve deneyim paylaşımı için uygulamalı eğitim (staj) imkanı sunulmalı, istekli işletmeler için ürün temelinde sınıflandırma yapılarak ağ yapıları oluşturulmalı, işletmelerin agro-turizm için ihtiyaç duyduğu altyapı ve teknik bilgi desteği sağlanmalı ve en sonunda agro-turizm faaliyeti yürüten işletmelere tanıtım desteği sağlanmalıdır.

Kırsal turizm kapsamında agro-turizm amaçlı desteklenecek köy/köy gruplarının belirlenmesinde yukarıda sıralanan eksenlerden biri veya birkaçı öncelikle seçilerek pilot uygulama başlatılabilir. Bu seçim sırasında iki yöntem uygulanabilir. Birincisi, nispeten gelişmiş bölgelerden başlanarak, daha az kaynakla daha göze görünür işler halledilerek, diğer bölgelere örnek olması sağlanabilir. İkinci olarak da en az gelişmiş, dolayısı ile en çok kalkınma ihtiyacı olan bölgeler seçilebilir.

5. SONUÇ

Türkiye'de yöresel zenginliği bulunan kırsal destinasyonlar sayıca fazla olduğu halde kırsal turizm henüz yaygınlaşmış ve kurumsallaşmış bir turizm çeşidi değildir. Türkiye'de kırsal turizmi gerçek anlamda başlatabilmek, sürdürülebilir anlayışla yürütebilmek ve geleceğe taşıyabilmek için plan, proje ve programlarda; turizm sektöründen, kamu kurumlarından ve sivil toplum kuruluşlarından temsilciler, yerel yöneticiler, yerel halk, üniversiteler düzeyinde turizm uzmanları görev almalıdır (Zurnacı, 2012: 39). Bunlara kırsal kalkınma uzmanları da dahil edilmelidir.

Bu bildiri kapsamında, AB Politikalarının Aksaray İlimizde uygulanması halinde ne gibi uygulamalar olabileceği irdelenmiş, 2013 sonrası yeni programlama dönemi için Aksaray'daki fırsatlar göz önüne serilmeye çalışılmıştır.

Görüldüğü gibi Aksaray İlimizde büyük bir kırsal turizm potansiyeli bulunmaktadır. Mevcut UKKS'nde buna yönelik tedbirler ve teşvikler vardır. Uzun uğraşlar sonunda 302 numaralı tedbirin 3 (kırsal turizm) numaralı alt tedbirinin bütün illerde uygulanması AB'ne kabul ettirilmiştir. 2014-2020 yıllarını kapsayacak olan bir sonraki programlama dönemi için bu tedbirlere ayrılan kaynaklardan Türkiye'ye daha fazla pay ayrılması için gayret

sarfedilmelidir. Mevcut fonların azami ölçüde kullanılabilmesi için kırsal turizm projeleri hazırlanmalı ve çeşitlendirilmelidir.

6. KAYNAKLAR

AB resmi gazeteleri

Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı, 2010, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, Ankara.

Baykal, F. (2012), "Avrupa'da Kırsal Turizm Uygulamaları ve Kırsal Turizm Örgütlenmeleri", *Türktarım*, 206, 20-23.

Doğan, S. ve Akşahin, B., (2011), *Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Kırsal Kalkınma*, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara.

Geray, C., (2011), *Kırsal Gelişme Politikaları*, Phoenix Yayınevi-257, Ankara.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Aksaray İl Müdürlüğü verileri

Kırsal Kalkınma Planı, 2011, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayını, Ankara.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Aksaray İl Müdürlüğü verileri

Şerefoglu, C., (2009), "Kalkınmada Kırsal Turizmin Rolü-2007-2013 Yılları Arasında Uygulanacak Olan IPARD Kırsal Kalkınma Programındaki Yeri, Önemi ve Beklenen Gelişmeler", Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara.

Şerefoglu, C. (2012), "Kırsal Turizmin Türk Turizm Politikasındaki Yeri ve Önemi", *Türktarım*, 204, 40-42.

Zurnacı, N. (2012), "Kırsal Turizmin Önündeki Engeller", *Türktarım*, 206, 38-39.

<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=5>

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf

<http://www.aeri.org.tr/PDF/166.AB.K.K.P.TKK.SIO.pdf>,

<http://www.europa.eu/agriculture>

<http://homepage.uludag.edu.tr/~serkan/rural.pdf>,

<http://www.mevzuat.dpt.gov.tr/ypk/2006/20060204-9-2.pdf>

<http://www.tarim.gov.tr>

<http://www.tkd.gov.tr>

CHANGING CONCEPTION OF FAILED STATES FROM NEOREALIST PERSPECTIVE

Mehmet ŞAHİN*

ABSTRACT

“Failed States” has become one of the outstanding concepts in international relations for the last two decades. The aim of this paper is to point out the change in understanding of failed states from neorealist perspective. The argument is that while “failed states” issue used to be considered as economical before 9/11, it has become a security issue after that. Moreover, the analysis level has shifted nation level to international level. Having introduced and mentioned literature review, the definition problem takes place which is followed by theoretical approaches. Next part will focus on the change in failed states understanding from neorealist perspective.

Key Words: Failed States, International Terror, Neorealism

NEO-REALİST PERSPEKTİFTEN BAŞARISIZ DEVLETLER KAVRAMSALLAŞMASININ DEĞİŞİMİ

ÖZET

“Başarısız Devletler” son yirmi yılda uluslararası ilişkilerde en önemli kavramlardan biri haline geldi. Bu çalışmanın amacı başarısız devlet anlayışındaki değişimi neo realist perspektiften açıklamaktır. Argümanı; “Başarısız Devlet” kavramı 11 Eylül’den önce ekonomik bağlamdayken bundan sonra güvenlik bağlamında algılandığıdır. Bunun yanında, analiz düzeyi devlet düzeyinden uluslararası düzeye kaymıştır. Giriş ve literatür taramasından sonra kavramın tanımı hakkındaki sorunlar ve akabinde teorik yaklaşımlar yer alacaktır. Daha sonraki kısım başarısız devlet kavramındaki değişimi neo realist perspektiften inceleyecektir.

Anahtar Kelimeler: Başarısız Devlet, Uluslararası Terör, Neorealizm

1. INTRODUCTION

As world politics and international system changes, new concepts either encounter or revive and become popular in international relations. “Failed States” concept is not an exception in this context. The term was included to the literature after the collapse of the Soviet Union, which was a period of change in

* Araş. Gör., Aksaray Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi, Aksaray

world politics as well as international system. Although it is considered that the term is first used by Helman and Ratner in 1993, they admit their inspiration from the word *debellatio* that was used for describing destroyed German state after World War II (Helman and Ratner, 1993). However, the term has been becoming more popular for the last two decades particularly after 9/11. This article aims to point out the change in the failed states concept. Having mentioned the literature review, the problem of conceptualizing takes place. Since the term is very recent, the literature does not suggest a common definition. This will be followed by both theoretical and practical approaches to failed states before and after 9/11. The change will be discussed in the context of neorealism that is suggested by Robert Gilpin. The argument of the paper is that the concept was taken in the context of economic and domestic policy issue before 9/11 but after that the concept has been shifting towards international security issue. The difference of this article is instead of supporting or opposing the “failed states” concept or suggesting an alternative term, it focuses on the understanding of the concept. Additionally, different from literature, the term is held from neo - realist international relations approach

1. LITERATURE REVIEW

Since the “failed states” is a new phenomenon in international relations, the literature seeks to constitute theoretical approaches by categorizing different works. Call addresses neoconservative and neoliberal interventionists as the promoters of the “failed,” “failing,” or “fragile” states as an important problem in international security and development (Call, 2010). Most comprehensive categorization is done by Di John. He divided the literature into five sets of big ideas; pre-requisite approach to development, liberal view of war and violence, functionalist theories, the new war thesis and the resource curse (Di John, 2010). Vinci took the issue from neorealist perspective (Vinci, 2008). Additionally, Dorff analyzed the issue from realist perspective and suggested hegemonic stability theory to fix failed states (Dorff, 2005). Whereas, Chomsky took the issue from critical perspective (Chomsky, 2006). It is also recommended that the concept should be taken in international political economy context (Bilgin and Morton, 2002).

Some scholars use empirical method either to create a theoretical model or to disprove what literature suggests. Howard is an example of the former. He tried to develop a causal model for state failure by testifying 8 variables and resulted as state failure is a process of two stages and a discrete set of factors increases the probability of entering one stage as opposed to the other (Howard, 2008). Gros divides the countries into five categories; anarchic, phantom, anaemic, captured and aborted (Gros, 1996). Unlike Howard, Hehir collected data in order to disprove the correlation between state failure and terrorist incidents (Hehir, 2007). Although, Simons and Tucker do not prefer empirical methods, they support the idea that there is not any correlation between state

failure and international terrorism referring to jihadist movements in Africa (Simons and Tucker, 2007).

On the other hand, some scholars suggest alternative terms instead of “failed state”. “Problem state”, “Fragile state”, “Illegitimate state” are some examples of that (Call, 2008; 2010). Additionally, instead of categorizing the states as failed or successful, use of “postcolonial studies” term is another alternative that is raised (Eriksen, 2011).

In this regard, Jackson distinguishes sovereignty with respect to their function by negative and positive. Negative sovereignty is the legal foundation upon which a society of independent and equal states formally rests and positive sovereignty is ability to provide political goods for its citizens (Jackson, 1993).

Apart from definition, as it will be discussed in this paper, the literature also suggests case studies and way of fixing them. Most common case studies are African states, particularly Somalia (Gros, 1996; McAllister, 2002; Hill, 2005; Coyne, 2006; Di John, 2010; Kimenyi et al, 2010). Reasons of state failure and fixing them are the other leg in this context. “Escalating ethnic conflicts, state predation, regional guerrilla rebellion, democratic collapse, and succession/reform crises in authoritarian states” (Goldstone, 2008) are considered main reasons for the state failure in the literature. Economic reasons are also addressed (Rotberg, 2004). Fixing failed states is the complimentary part of this leg (François and Sud, 2006; Ghani and Lockhart, 2008; Yoo, 2011).

Another group takes the issue from international security perspective. That works focus on the diffusion of insecurity both in regions and whole globe (Dorff, 2005; Patrick, 2007; Iqbal and Starr, 2008). On the other hand, Chomsky applies the theoretical suggestions to United States government’s attitudes and claims that US itself is failed states (Chomsky, 2006).

2. THE PROBLEM OF DEFINITION AND CONCEPTUALIZING

It is not surprising that the “failed states” is a recent concept both in academic and political field. The main reason should be claimed by addressing increasing number of states for last half a century. Thus, decolonization is the primary motivation for the emergence. The other milestone is the dissolution of USSR and collapse of Berlin Wall. Such events resulted in asymmetrical distribution of power and wealth around the world. As an illustration of the case; whereas post – WWII era, when there were around 50 countries in the world, after the collapse of USSR, the number had increased nearly 200. Moreover, the existed countries in 1945 were the results of deep historical progresses such as nationalization, institutionalization or civilization. In contrast to them, majority of the countries that gained independence after decolonization are lack of historical heritage, strong institutions. They even considered as “imagined community” (Kaiser, 2001; Njami, 2011) and the boundaries of them are

artificial. As a result, the academic world has required to identify the differences between the formerly and newly independent countries as well as functioning of them. However, since the surviving processes as well as the effects of such countries are very recent, identification of that event is unavoidably new and problematic.

The name of the term “failed state” itself is arguable in literature. As it is stated, although the term *debellatio* used in describing the destroyed German state after World War II (Helman and Ratner, 1993), it is mostly believed that the failed states term has been resurrected by Helman and Ratner to describe the countries that “utterly incapable of sustaining itself as a member of the international community” (Helman and Ratner, 1993; 3). The term has been challenged significantly. Charles Call suggested alternative uses for the concept which are “Collapsed States”, “Weak States”, “War – torn States” and “Authoritarian States” by making distinction between each other (Call, 2008). What are seen in literature also is the terms “Rogue States” and “Fragile States”. Although these two labels “failed” and “rogue” are often used interchangeably in the daily political lexicon, the difference between the two has often been clear to US policymakers (Bilgin and Morton, 2004). Another synonymous term is “Collapsed States” (Rotberg, 2004).

This definition problem causes deepening the discussion. This leads us to explain the conceptualizing process. As it will be pointed out more detailed in the following chapters, any consensus does not exist about the indicators of “failed states” or “successful states”. Most common indicator is the *Failed States Index* that is proposed by Fund for Peace. It uses 12 indicators; Demographic Pressures, Refugees/IDPs, Group Grievance, Human Flight, Uneven Development, Economic Decline, Delegitimization of the State, Public Services, Human Rights, Security Apparatus, Factionalized Elites, and External Intervention (<http://www.foreignpolicy.com>, 2009). On the other hand, Rotberg points out the characteristics of failed states as; where civil unrest, intensity of violence, civil wars, disharmonies between communities, ethnic or other intercommunal hostility, lack of controlling peripheral regions, growth of criminal violence, limited quantities of other essential political goods, flawed institutions, destroyed infrastructures, effective educational and medical systems are privatized informally, unparalleled economic opportunity, corruption, declining real national and per capita levels of annual gross domestic product, climatic disasters do exist (Rotberg, 2004; 5 – 9). On the other hand Chomsky describes them as follows:

They do not protect their citizens from violence or that decision makers regard such concerns as lower in priority than the short – term power and wealth of the state’s dominant sector. Another characteristic of failed states is that they are ‘outlaw states’, whose

leadership dismisses international law and treaties with contempt”
(Chomsky, 2006; 38).

As a result, there is lack of consensus for the indicators of failed states.

The main problem of discrepancy in conceptualizing causes polyphony and confusion. As it will be discussed in the following two chapters, those different indicators results in different conceptualizing which leads to different definitions. As a result, two mainstreams have emerged in two decades about failed states. First is that the concept should be taken in the context of domestic politics. On the other hand it is claimed that failed states concept is the subject matter of international relations. In fact, the latter has been becoming dominant since 9/11. Following parts will testify the evolution of the concept in that period and points out the change.

3. FAILED STATES BEFORE 9/11

Failed states issue has emerged as a domestic issue, particularly in post – Soviet space and third world in the post-cold war era. When Helman and Ratner introducing the term into literature as

From Haiti in the Western Hemisphere to the remnants of Yugoslavia in Europe, from Somalia, Sudan, and Liberia in Africa to Cambodia in Southeast Asia, a disturbing new phenomenon is emerging: the failed nation-state, utterly incapable of sustaining itself as a member of the international community (Helman and Ratner, 1993; 3)

obviously they were addressing internal problems. With respect to that, early discussions about state failure took the issue in the context of political philosophy. “What is state?” and “What are the functions of a state” used to be the main questions of the academic works.

Thus, early academic studies on failed states referred to “social contract” notion, which was suggested by early modern philosophers because the definition of state was the starting point to analyze the issue. One of the earliest contribution to social contract theory was done by Hobbes:

Every man should say to every man: I authorise and give up my right of governing myself to this man, or to this assembly of men, on this condition; that thou give up, thy right to him, and authorise all his actions in like manner. This done, the multitude so united in one person is called a Commonwealth; in Latin, Civitas (Hobbes, 1651; 106).

Thus, Hobbes considers state as a contract between individuals and authority in order to get rid off the anarchic society. This leads scholars to take

domestic violence and civil wars as an indicator for state failure in the early post-cold war era. Hobbes' younger contemporary scholar John Locke points out the equality:

A state also of equality, wherein all the power and jurisdiction is reciprocal, no one having more than another; there being nothing more evident than that creatures of the same species and rank, promiscuously born to all the same advantages of nature, and the use of the same faculties, should also be equal one amongst another without subordination or subjection (Locke, 2003; 101).

It is clearly understood that states should provide law and equality for its citizens especially in terms of equality of opportunity. This refers to contemporary indices of state failure such as corruption, flawed institutionalizing. Another contribution to social contract was done by Weber who refers to *monopoly of the legitimate use of physical force* within a given territory (<http://www.ne.jp>, 23.11.2011).

With respect to those earlier as well as successor contributions on state existence and functioning, contemporary scholars have been trying to constitute a model for state failure or state succession since the end of Cold War. This historical process shaped two mainstreams in this context. First mainstream considers the state as public provider thus dysfunction causes failure, and second mainstream suggests that loose of monopoly of violence in territory means a state failure (Eriksen, 2011; 230 – 231). Those should be expressed simply as lack of “effectiveness” and “legitimacy” (Goldstone, 2008; 285). The former refers to lack of infrastructure, economic troubles and other non-security issues. The later on the other hand refers to internal security concerns such as state weakness, loose of authority, anarchy or decentralization which is different from secession as McAllister suggests (McAllister, 2008; 124).

To illustrate the case, studies predominantly focused on Africa. During the cold war period, new independent African states had staged the conflict of bipolar system by coup d'états and civil wars. After the cold war the characteristics of conflicts have shifted towards ethnic conflicts owing to artificial boundaries of that states. However, majority of those conflicts has never ended with secession. Thus, since 1970's particularly sub-Saharan Africa has been witnessing civil wars, which fulfills the condition lack of legitimacy. This leded dysfunctioning of state inevitably by creating infectious diseases, famine, and collapse of infrastructure which confirms the lack of effectiveness condition. Although, Rwanda, Somalia and Sudan are featured cases in literature, taking Africa as a whole is more common (Prah, 2004; Hill, 2005; McAllister, 2008). Additionally, some former communist as well as Latin American states are taken in the context of state failure with respect to weak authority (such as Tajikistan and Yugoslavia in 90's) and dysfunction (such as Haiti). This skips scholars to the further step which is fixing failed states. Unlike

conceptualizing, fixing failed states suggest two main theoretical approaches. First approach takes the issue from liberal institutionalist perspective and second takes from hegemonic stability theory, which will be discussed in the following part because that approached has occurred after 9/11 in the context of failed states. Liberal institutionalists call for financial aid and assistance from intergovernmental organizations, particularly IMF, World Bank or UNCTAD in order to fix them and provide stability. Thus, the issue is considered mainly as economical and technical.

Consequently, the emerging term “Failed States” has been considered as economic, social and internal security issue since the beginning of post-cold war era. With respect to historical philosophy, functioning and legitimacy are two main concerns of being a “successful” state. Thus, the problem is considered as a domestic issue. The literature until 9/11 mentioned neither spread of instability nor international security. Therefore, the failed states were completely a domestic policy issue, which would get rid off by financial assistance from the view of liberal institutionalisms. Although the literature still suggests same after 9/11, an alternative approach has been trying to alter the concept since that time, which is the subject of next part.

4. FAILED STATES AFTER 9/11

Although the domestic context keeps being as a subject in academic field, since 9/11 the failed states concept has been shifting towards international security context. US National Security Strategy addressed the issue as “potentially generating internal conflict, humanitarian crises or regional instability” (The White House, 1998). This might be considered as a sign of the departure from domestic issue concept but still it is limited with regional context. However, the attention has been stressed more strictly after 9/11 attacks. In 2002 US National Security Strategy pointed out failed states in a broader range;

America is now threatened less by conquering states than we are by failing ones. We are menaced less by fleets and armies than by catastrophic technologies in the hands of the embittered few. We must defeat these threats to our Nation, allies, and friends (The White House, 2002).

Thus the US administration has shifted the issue from domestic to firstly regional, then international security context. This is the starting point of the new context of failed states.

With respect to this, the main argument about failed states is that they become safe havens for international terrorism, drug production and trafficking and arm trades (Ottaway and Mair, 2004; François and Sud, 2006; Patrick, 2007). Such situation unavoidably affects both regional and international

security. For the former; firstly, instability harms economies of neighbor countries by declining trade or increasing migrations. Secondly, and related to migration, such cases affect security as well because immigrants may aggressive actions from host country as in the case of Palestinian attacks to Israel from Jordan refugee camps in 80's. Moreover, the spillover effect is also argued in literature (François and Sud, 2006; Iqbal and Starr, 2008; Howard, 2010).

Moreover, the main concern about failed states related with international security. As it is stated, loss of legitimacy results in rise of terrorist organizations, who at the end threats humanity. According to UK national security strategy report;

That was the situation in Afghanistan, where the Taliban regime sheltered terrorist training camps before the terrorist attacks in September 2001, and with narcotics networks in several parts of the world, for example Southern Afghanistan and West Africa (Cabinet Office, 2008).

Thus, referring to terrorist attacks, failed states have been considered as primary source of conflict around the world.

Hence, since 9/11 the concept of failed states has been changing from a domestic political economy subject to an international security issue.

5. CHANGE IN FAILED STATES CONCEPT

With respect to that, the main purpose of this article is to analyze why this change has been occurring. To understand such a change in international security understanding, neo – realist approach will be implemented because of its assumptions as well as level of analysis.

Firstly, since the international security features as global characteristic rather than atomic individual or relational, the level of analysis should be international system level. Therefore, classical realist or liberal approaches would be lack of satisfying to explain change in international system. Secondly, as the issue has been shifting to security concern, not surprisingly realist approaches would be more relevant to understand the issue. Finally, among realist approaches, neo – realism would be more talented because of the approaches to issue of order and change. While classical realism focuses more on international “order”, neo – realism tries to explain the “change” in international system. As a result, neo – realism becomes the most relevant approach to explain the change in failed states.

Hence, the change in failed states concept will be discussed in the context of Robert Gilpin's model that was suggested in his book *War and Change in World Politics*. Gilpin argues that the study of international political change must focus on the international system and especially on the efforts of political

actors to change the international system in order to advance their own interests (Gilpin, 1981; 19). Five assumptions are suggested to analyze the change in world politics:

1. *An international system is stable (i.e., in a state of equilibrium) if no state believes it profitable to attempt to change the system.*
2. *A state will attempt to change the international system if the expected benefits exceed the expected costs (i.e., if there is an expected net gain).*
3. *A state will seek to change the international system through territorial, political, and economic expansion until the marginal costs of further change are equal to or greater than the marginal benefits.*
4. *Once equilibrium between the costs and benefits of further change and expansion is reached, the tendency is for the economic costs of maintaining the status quo to rise faster than the economic capacity to support the status quo.*
5. *If the disequilibrium in the international system is not resolved, then the system will be changed, and a new equilibrium reflecting the redistribution of power will be established. (Gilpin, 1981; 10 – 11).*

First two assumptions are related with each other and discussed in the same context. Expected net gain refers either attempt to increase future benefit or attempt to decrease threatened losses. From this point of view, those assumptions should be applied on the post-cold war era. The 2002 US National Security Report puts the future benefits as;

The aim of this strategy is to help make the world not just safer but better. Our goals on the path to progress are clear: political and economic freedom, peaceful relations with other states, and respect for human dignity (The White House, 2002).

Hence, from US government perspective, more political and economic freedom would increase the future benefits of the state. Existence of illiberal states and organizations is more costly than struggling with them. This leads US to attempt to change the system in the sake of future mutual gain, which would result in a net gain.

At this point, Gilpin suggests three factors that influence change in the sake of expected net gain. First one is environmental factors, which are consisted of change in transportation & communication, military techniques and economics. In terms of transportation & communication, the technological developments result in easy to access as well as control distant places. Susan

Strange steps further and claims that technology is a more dynamic force for structural change than international political system by increasing the wealth and reducing the costs (Strange, 1991; 38). Yet technological improvements in transportation may greatly enhance the distance and area over which a state can exercise effective military power and political influence (Gilpin, 1981; 57). Thus, increasing transportation and communication skills in 21st century makes easier for US and NATO soldiers exercise all around the world even in Africa or in other “failed states”. Additionally, from American perspective fixing failed states promotes transportation opportunities, which results in easier to access each place of the world. The other consistence; military techniques and technology determine the political or territorial expansion as well as distribution of power. The collapse of Soviet Union shifted power in favor of US and made it the only hegemonic power in the world. This encouraged the US administration to take more aggressive attitudes.

Today, the United States enjoys a position of unparalleled military strength and great economic and political influence...We will defend the peace by fighting terrorists and tyrants (The White House, 2002).

Thus, the leading capacity on the military technique and technology encourages US government to take more aggressive initiative against terrorists and their ‘safe haven’ failed states. Final environmental factor is economic. As an international political economy scholar, Gilpin strongly emphasizes the interaction of economics and politics as a driver in process of change. Struggle for power and wealth is the key dynamic in realist international political economy perspective (O’Brien and Williams, 2007; 16). Therefore the change in power and wealth causes change in politics as well. In a more technical sense;

The desire of groups and states to increase their shares of the economic surplus and the tendency for this surplus to decline as a result of the law of diminishing returns constitute powerful incentives behind expansion and international political change (Gilpin, 1981; 82).

Last decade of 20th century had experienced important economic activities including collapse of Eastern Bloc, East Asian and Latin American financial crises, establishment of single currency in Europe. Therefore, the wealth and increasing amount of capital in the world had changed dramatically. Although, US and Japan had remained being two leading economic powers in the world, Russia, European Union and China had become shareholder of world capitalist system. This has changed the wealth, which leded political change from American side in order to maintain its economic dominance.

Second factor is the structure of international system. Anarchic international system, which is the main assumption of realism, is the

characteristic of the structure. Thus, according to Kenneth Waltz, states may alter their behavior because of the structure they form through interaction with other states (Waltz, 1979; 93) and change in structure occurs only with the change in the distribution of capabilities across the units (Waltz, 1979; 97). Gilpin supports this argument by;

It is the differential or uneven growth of power among states in a system that encourages efforts by certain states to change the system in order to enhance their own interests (Gilpin, 1981; 93).

Postcold war period fulfills such claims. Collapse of Soviet Union and the dissolution of Warsaw Pact have secured the leading capability of US and its allies, particularly NATO. This led the units in the system (US and NATO) to change the security attention in the world. Both in new Strategic Concept and Lisbon Summit it is declared that struggling against terrorism has been the new strategy of NATO (<http://www.nato.int>, 1999; 2010). The address in struggling terrorism named in US National Security Strategy Reports;

Together with our European allies, we must help strengthen Africa's fragile states, help build indigenous capability to secure porous borders, and help build up the law enforcement and intelligence infrastructure to deny havens for terrorists (The White House, 2002).

Hence, the change in international distribution of power resulted in the change in international security understanding of Western states and the interest has shifted towards struggling against failed states.

Final factor that influence the change is the domestic sources. Rulers, interest groups, political parties etc are the sources of domestic political determiners. The most crucial aspect of a domestic regime related to international political change is the relationship between private gain and public gain (Gilpin, 1981; 97). If the expansion of state and interest of such groups are parallel then the change in international system more possible. This claim is relevant in case of failed states. The aim of fixing failed states is to promote trade and other economic activities, which would be beneficiary for commercial or trade institutions that promote private gain. New concept of failed states is relevant as well in terms of securing trade routes or energy resources for private and institutions. US led NATO operation to Iraq and Afghanistan might be a case to prove that assumption. This leads to increase wealth as well as reduces the security concerns, which should be considered as public gain.

Consequently, since the expected benefits of units in the system, particularly US and NATO, the failed states concept has been changing in the sake of interests of those units. The three factors, which are environmental,

international and domestic factor, explains the behavior of those states which results in a changing process on the concept of failed states.

Since both the concept and change in the concept is recent in international politics, the 3rd assumption which claims that, a state will seek to change the international system through territorial, political, and economic expansion until the marginal costs of further change are equal to or greater than the marginal benefits, is still in progress. Nevertheless, it should be claimed that as a result of unexpected costs of Afghanistan and Iraq operations, which were considered as “failed states”, the US government is more cautious to declare new “failed states”. Syrian Civil War illustrates this situation. Although the weak central authority led to rise terrorist organizations such as Al-Nusra Front, Syria has not been proclaimed as “failed state”. Thus, marginal cost has not exceeded the marginal benefit in this context, which caused retreat of the new conceptualizing of failed states.

This leads us testify the 4th assumption in a broader context. Does the cost of maintenance the status quo exceed the financing capacity of dominant power in the system, who is the US in this case? To answer this question, as Gilpin suggests, a distinction between internal and external factors should be made. Internal factors are based mainly on economic structure. With respect to that, although US economy had been keep growing in last decade of 20th and first decade in 21st century in terms of GDP, the trade balance had experienced the reverse situation. This had entailed domestic economic problems, particularly increasing unemployment and decreasing in social welfare. Such problems and decreasing effect in international trade would result in problem of affordability of the status quo from internal side. In terms of externalities, increasing cost of political leadership causes decline in that position. With respect to failed states, since fixing them by aids or investments has been getting more and more expensive, US leded Western states seek to promote them in order to reduce the cost of security. Hence, although US is still the leading economic power around the world, it has been challenging by diminishing its trade volume as well as increasing cost of international security. This encourages US to change the failed states concept from economic to international security issue. However, the new conceptualization of failed states could not be managed by US as it is seen in Syrian case.

This raises the question related with the last assumption. Is the distribution of power around the world changing? In fact, it is not easy to answer this question based on the early 21st century information. Although, the change in world politics is obvious since the dissolution of Soviet Union, which had proved the victory of US leded Western Bloc, the leadership of US has been challenging or at least it is felt by US administration as well as scholars.

While the United States is weakening, it continues to be much stronger than China in a number of ways. The United States could

regain leadership positions. However, the United States is focused on short-term survival (Jones, 2010; 206).

Thus, it is considered that although US will keep its leadership in 21st century, it will be relatively less efficient and more costly. Therefore, since the change in the distribution of power among states in the system is less, the equilibrium in terms of failed states framework will stand in two different forms.

6. CONCLUSION

Change in distribution of power leads to change the concepts and frameworks as well. "Failed states" concept should be considered as an example for that. In the early period, the concept has taken as a domestic issue based on functioning of the state and monopoly of violence. It has been a result of historical progress in the idea of state. The social contract theory of Hobbes and Locke is the primary source of the idea.

However, this has been seeking for a change since 9/11. Weberian understanding of state has become more dominant in political science framework. As a result, *raison d'état* has been the monopoly of violence. In this regard, the failed states issue has been taking as an international security problem by referring "safe haven" for terrorist organizations. Existence of unsafe entities caused more costly to maintenance the system. Afghanistan and Iraq wars are primarily based on this notion. In this regard, the existing units of the system as well as the framework on state failure should be changed. As a result of this, US sought to change the system by operating on Iraq and Afghanistan politically and state failure paradigm in intellectually.

Nevertheless, this assumption is challenged as well in literature. This new perception is considered as Western oriented, thus it is inherently political and based on Western interests. Indeed, the failure of fixing them resulted in unexpectedly high costs. From neorealist perspective, the expected benefit exceeded the expected cost and US sought for changing the system. However, the marginal cost could not reach the marginal benefits. As a result of this, new framework for failed states could not be settled neither academic literature nor politics. In this regard, the failed states issue will keep be taken as domestic political economic issue rather than international security.

7. REFERENCES

- BILGIN P, MORTON A. D., (2002), Historicising representations of ‘failed states’: beyond the cold-war annexation of the social sciences? *Third World Quarterly*, 23,(1), (s:55–80)
- BILGIN P, MORTON A. D., (2004), From ‘Rogue’ to ‘Failed’ States? The Fallacy of Short-termism, *Politics*, 24(3), (s:169–180)
- BOAS M., JENNINGS K. M., (2007), ‘Failed States’ and ‘State Failure’: Threats or Opportunities? *Globalizations*, 4(4), (s:475–485)
- CABINET OFFICE, (2008), The National Security Strategy of the United Kingdom
- CALL C. T., (2008), The Fallacy of the ‘Failed State’, *Third World Quarterly*, 29(8), (s:1491–1507)
- CALL C. T., (2010), Beyond the ‘failed state’: Toward conceptual alternatives, *European Journal of International Relations*, 17(2), (s:303–326)
- CHOMSKY N., (2006), *Failed States: The Abuse of Power and The Assault on Democracy*, Metropolitan Books, New York
- COYNE C. J., (2006), Reconstructing Weak and Failed States, *The Journal of Social, Political and Economic Studies*, 31(2), (s:143 – 162)
- DI JOHN J, (2010), The Concept, Causes and Consequences of Failed States: A Critical Review of the Literature and Agenda for Research with Specific Reference to Sub-Saharan Africa, *European Journal of Development Research*, 22, (s:10–30)
- DORFF R. H., (2005), Failed States After 9/11: What Did We Know and What Have We Learned? *International Studies Perspectives*, 6, (s:20–34)
- ERIKSEN S. S., (2011), ‘State failure’ in theory and practice: the idea of the state and the contradictions of state formation, *Review of International Studies*, 37, (s:229–247)
- FRANÇOIS M., SUD I, (2006), Promoting Stability and Development in Fragile and Failed States, *Development Policy Review*, 24(2), (s:141-160)
- GHANI A., LOCKHART C., (2008), *Fixing Failed States*, Oxford University Press, New York, 2008
- GILPIN R., (1981), *War and Change in World Politics*, Cambridge University Press
- GOLDSTONE J. A., (2008), Pathways to State Failure *Conflict Management and Peace Science*, 25 (s:285–296)

- GROS J. G., (1996), Towards a taxonomy of failed states in the New World Order: Decaying Somalia, Liberia, Rwanda and Haiti, *Third World Quarterly*, 17(3), (s:455 – 471)
- HEHIR A., (2007), The Myth of the Failed State and the War on Terror: A Challenge to the Conventional Wisdom, *Journal of Intervention and Statebuilding* 1(3), (s:307 – 332)
- HELMAN G. B. Ratner S. R., (1993), Saving Failed States, *Foreign Policy*, 89
- HILL J., (2005), Beyond the Other? A postcolonial critique of the failed state thesis, *African Identities*, 3(2), (s:139—154)
- HOBBS T. M., (1651), *Leviathan or the Matter, Forme, & Power of a Common-wealth Ecclesiasticall and Civill*, Andrew Crooke, at the Green Dragon in St. Pauls Church-yard, London
- HOWARD T. O., (2008), Revisiting State Failure: Developing a Causal Model of State Failure Based Upon Theoretical Insight, *Civil Wars*, 10(2), (s:125–147)
- http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/06/22/2009_failed_states_index_faq_methodology, Retrieved November 29 2011
- http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm#terrorism, Retrieved December 30 2011
- http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm#terrorism, Retrieved December 30 2011
- IQBAL Z., STARR H., (2008), Bad Neighbors: Failed States and Their Consequences *Conflict Management and Peace Science*, 25, (s:315–331)
- JACKSON R. H., (1993), *Quasi-States: Sovereignty, International Relations and the Third World*, Cambridge University Press, Cambridge
- JONES H., (2010), *ChinAmerica*, McGraw Hill
- KAISER P, (2001), From "Imagined Community" to Multicultural Mosaic: "The Politics of Difference" in Tanzania, *African Journal Political Science*, 6(1), (s:89-104)
- KIMENYI M. S., MBAKU J. M., MOYO N., (2010), Reconstituting Africa's Failed States: The Case of Somalia, *Social Research*, 77(4), (s:1339 – 1366)
- LOCKE J., (2003), *Two Treatises of Government and A Letter Concerning Toleration*, Ian Shapiro ed., Yale University Pres, London
- MCALLISTER G., (2002), Decentralisation through the lens of the failed State, *Civil Wars*, 5(2) (s:122-139)

- NJAMI S., (2011), Imagined communities, *African Identities*, 9(2), (s:197–203)
- O'BRIEN R., WILLIAMS M., (2007), *Global Political Economy*, 2nd edition, Houndmills, Palgrave Macmillan
- OTTAWAY M., MAIR S., (2004), States at Risk and Failed States Putting Security First, *Policy Outlook*
- PATRICK S., (2007), “Failed” States and Global Security: Empirical Questions and Policy Dilemmas, *International Studies Review*, 9, (s:644–662)
- PRAH K., K. K., (2004), http://www.ne.jp/asahi/moriyuki/abukuma/weber/lecture/politics_vocation.html, African Wars and Ethnic Conflicts – Rebuilding Failed States, *Human Development Report UNDP*, Retrieved, 23.11.2011
- ROTBURG R. I. Ed., (2004), *When States Fail: Causes and Consequences*, Princeton University Press, Princeton
- SIMONS A., TUCKER D., (2007), The Misleading Problem of Failed States: a ‘socio-geography’ of terrorism in the post-9/11 era, *Third World Quarterly*, 28(2), (s:387 – 401)
- STRANGE S., (1991), An Eclectic Approach, Murphy, C. N. and Tooze R (Ed.) *New Political Economy*, (s:33 – 49)
- THE WHITE HOUSE, (1998), A National Security Strategy for a New Century
- THE WHITE HOUSE, (2002), A National Security Strategy for a New Century
- VINCI A., (2008), Anarchy, Failed States, and Armed Groups: Reconsidering Conventional Analysis, *International Studies Quarterly*, 52, (s:295–314)
- WALTZ K.N., (1979), *Theory of International Politics*, Addison – Wesley Publishing Company.
- YOO J, (2011), Fixing Failed States, *California Law Review*. 99(95), (s:95 – 150)

REEL DÖVİZ KURU SAPMASI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Taner TAŞ*
Doğan UYSAL†

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin uzun dönem reel döviz kurunu, Engle-Granger ve Johansen eşbütünleşme metodolojisinden yararlanarak, temel makroekonomik değişkenler aracılığıyla tahminlemeye çalışmaktır. Çalışmada, 2003:1 ve 2013:2 dönemini kapsayan üç aylık veriler kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, eşbütünleşme ilişkisinden, kamu harcamalarının gayrisafi yurtiçi hasılaya oranının, ihracat ve ithalat toplamının gayrisafi yurtiçi hasılaya oranının ve dış ticaret haddinin, uzun dönem reel döviz kuru hareketlerinde açıklayıcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada ayrıca, gerçekleşen döviz kuru ile analiz sonucu elde edilen döviz kurları arasında oluşan sapma verisi incelenmiş, çalışmaya esas olan dönemde oldukça dalgalı bir süreç izleyen sapma değerinin, genel olarak %8 ile -%11 arasında gerçekleştiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Reel Döviz Kuru, Eşbütünleşme, Döviz Kuru Sapması

JEL Sınıflandırması: F31, F41, C22

REAL EXCHANGE RATE MISALIGNMENT: THE CASE OF TURKEY

ABSTRACT

The aim of this study is to try predicting the long-term real exchange rate of Turkey, through fundamental macroeconomic variables, benefiting from Engle-Granger and Johansen co-integration methodology. In this study, covering the period 2003:1 and 2013:2 using quarterly data obtained from the co-integration relationship, the ratio of public expenditure to gross domestic product, the ratio of the sum of exports and imports to gross domestic product and the external terms of trade, in the long-term real exchange rate movements are understood to be descriptive. In the result, analyze the results obtained with the exchange rate of exchange that occurs between the misalignment data were examined, based on

* Arş. Gör., Celal Bayar Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Ekonomi ve Finans Bölümü, Manisa

† Prof. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, Ekonometri Bölümü, Manisa, dogan.uyosal@bayar.edu.tr.

work in the period following the misalignment of the process is quite volatile, generally from 8% - 11% was found to occur between.

Keywords: *Real Exchange Rate, Co-integration, Exchange Rate Misalignment*

JEL Classifications: *F31, F41, C22*

GİRİŞ

Nominal döviz kuru, ülkelerin dış ticaret hacimleri üzerinde önemli etkilere sahip olmasına rağmen, yalnız başına ülke ekonomisi açısından belirleyici olamamaktadır. Reel döviz kuru ise bu anlamda daha doğru bir gösterge niteliği taşımaktadır. Bu nedenle, para politikasını yürütmekle sorumlu Merkez Bankası, uygulayacağı kur politikalarında nominal kuru değil reel kuru esas almaktadır. Ancak uygulanacak politikalara dair değerlendirmelerde, gerçekleşen reel döviz kuru değeri yerine, reel döviz kuru seviyesinin uzun dönem denge değeri ile nasıl bir ilişki içinde olduğu ve ne ölçüde sapma gösterdiği yorumlanmaktadır.

Bir ülkenin ticari açıdan diğer ülkelerle olan rekabet gücünü belirleyen etmenlerden olan, Ar-Ge faaliyetlerinin gelişmişlik düzeyi ve verimliliği, çeşitli sektörlerin performansı, ülkenin dış ticaret fazlası, yüksek teknolojiyi yapısında barındıran mallar üretmesi, uzman ve yetmişmiş iş gücünün bulunması gibi faktörlerin yanı sıra, reel döviz kurunun denge seviyesi ile sürdürdüğü ilişki de oldukça fazla önem arz etmektedir. Bu nedenle, reel döviz kurunun denge değerinden gösterdiği sapmanın kesin olarak bilinip yorumlanması, karar alıcıların, ülke ekonomisinin dış ticaret anlamında geleceğini tayin etmesinde ve gerekli önlemleri almasında kullanılabilir. Reel döviz kurunun, uzun dönem denge değerinden gösterdiği sapmalar, iki açıdan önemlidir. İlk olarak, reel kurda yaşanan dengesizlikler, gelecekte meydana gelebilecek parasal krizlerin erken uyarıcısı olmaktadır. İkinci olarak ise, oluşan dengesizlikler, orta ve uzun vadede düşük oranlı ekonomik büyümelerin yaşanmasına neden olmaktadır. Ancak uygulamada, üzerinde görüş birliğine varılan herhangi bir denge değeri hesaplama yöntemi, dolayısıyla sapma, henüz mevcut değildir. Her hesaplama yöntemi farklı sonuçlar üretmekte, bu da en etkin çalışan hesaplama yönteminin şu an için kesin olarak bilinmemesine neden olmaktadır. (Kibritçioğlu, 2004), çalışmada uzun dönem denge reel döviz kurunun hesaplanmasında kullanılan yöntemleri üçe ayırmıştır. Bunlardan ilki; yerli paranın değerinde aşırı veya eksik değerlendirilmenin olmadığı kabul edilen bir dönemdeki reel kuru baz dönem kabul edilen, baz dönemi yaklaşımıdır (base-year approach). İkincisi; reel döviz kurunun denge değerinin zaman içinde değişebildiğini varsayan (temel makroekonomik büyüklükler sabit kalamayacağı için) trend yaklaşımıdır. Reel döviz kurunun, bir filtreleme yöntemi kullanılarak trend değerinin hesaplandığı yöntem, çalışmada kullanılan, Hodrick-Prescott filtreleme yöntemidir. Üçüncü ve son yaklaşım ise; temel değişkenlere

dayalı indirgenmiş biçim yaklaşımıdır (fundamentalsbased reduced form approach). Bu yaklaşımda ise, reel döviz kuru ile uzun dönemde birlikte hareket ettiği düşünülen makroekonomik değişkenlere, (Johansen, 1988) eşbütünleşme testi uygulanarak oluşan tek denklemlili regresyon modelinin tahminlenmesi ile reel döviz kurunun denge değerine ulaşılmış olur.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin uzun dönem reel döviz kurunu, Engle-Granger ve Johansen eşbütünleşme metodolojisinden yararlanarak, temel makroekonomik değişkenler aracılığıyla tahminlemeye çalışmaktır. Giriş bölümünün ardından, çalışmanın birinci bölümünde, uzun dönem denge reel döviz kuru teorisi ve uygulamaları ile literatürde var olan çeşitli çalışmalar incelenmekte, ikinci bölümünde ise 2003:1 ve 2013:2 dönemini kapsayan üçer aylık veriler ile temel değişkenlere dayalı indirgenmiş biçim yaklaşımı kullanılarak, denge reel kuru tahmin edilmekte ve cari reel döviz kurunun, uzun dönem denge değerinden ne ölçüde sapma gösterdiği hesaplanmaktadır. Son olarak, sonuç bölümü ile çalışma bitirilmektedir.

1. DENGE DÖVİZ KURUNA İLİŞKİN LİTERATÜR TARAMASI

Çalışmanın bu bölümünde, denge reel döviz kuruna ilişkin literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Türkiye üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, çalışmaların ağırlıklı olarak, reel döviz kuru belirleyicilerinin, makro ekonomik değişkenler temelinde neler olduğunun tespit edilmesi üzerinde yoğunlaştığı gözlenmiştir. Çalışmada literatüre uygun olarak reel döviz kuru belirleyicileri tespit edilecek, ayrıca denge değerinden meydana gelen sapmanın ölçüsü de hesaplanacaktır.

Alper ve Sağlam'ın (2000) Türkiye'deki reel döviz kurunu belirlemek amacıyla 1987:1-1997:1 dönemleri arasındaki üç aylık verilere eş bütünleşme analizinin uygulandığı çalışmada, ticari açıklığın, vekil değişken olarak tanımlanan ihracat ve ithalat toplamının GSYH'ye oranındaki artışının, reel döviz kuruna değer kaybettiği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda, nisbi ithalat fiyatlarındaki bir düşüşün, ihracat fiyatlarına dayanarak kurda bir değer kazanımını ortaya çıkardığı ve dünya faiz oranlarındaki bir artışın Türk Lirası'nın değer kaybetmesi anlamına geldiği belirlenmiştir. Bu çalışmaya göre belirlenen aralıkta, Türkiye'de kısa dönemde reel döviz kurunda yaşanan hareketlerin belirleyicisi, GSYH'nin büyüme oranının reelleştirilmesinin vekil olarak kullanıldığı verimlilik değişkeni olduğu tespit edilmiştir.

Başkaya (2001) ise çalışmasında Türkiye'de uzun dönem reel döviz kuru hareketlerini eş bütünleşme analizi çerçevesinde 1989:1-1994:4 dönemini kapsayan üç aylık verilerle analiz etmiştir. Çalışmada, kamu harcama gelir farkının GSMH'ye oranındaki değişimlerin ve sermaye hareketlerini temsilen kullanılan merkez bankası bilançosunda yer alan net dış varlıklar kalemindeki değişimlerin

ve ekonominin dışa açıklığını temsil eden değişkenin (ithalat ihracat toplamının GSYH'ye oranı), reel döviz kurundaki hareketleri açıklayıcı niteliğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özlale ve Yeldan'ın (2002), Reel döviz kurunun zaman içinde değişen (time-varying) bir model kullanılarak tahminlendiği çalışma, sonuçlarına göre, 1994'deki ekonomik krizi izleyen 4 yılda Türk Lirası'nın aşırı değerlenmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2000 yılının ilk 4 ayı, 2001 Nisan ayı ve 2001 Mayıs ayı dışında kalan dönemlerde ise Türk Lira'sında yapısal olarak eksik değerlenme gözlenmiştir. Özetle, çalışmada Türk Lirası'nın, 1994 krizinden sonra 1998 yılına kadar aşırı değerlendirildiği ve kriz sonrasında eksik değerlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Özkan (2003) ise, çalışmasında Türkiye için reel döviz kuru dengesizliğini tek denklem modeline göre ölçmüştür. Çalışmada, reel döviz kurunun uzun dönem denge değeri parametreleri, zaman içinde değişen bir zaman serisi modeli, Ocak 1987-Aralık 2002 dönemleri arası aylık veri seti kullanılarak hesaplanmıştır. Çalışmada, Şubat 2001 öncesinde Türk Lirası'nın uzun bir dönem itibarıyla aşırı değerlendirildiği görülmüş. Ayrıca buna bağlı olarak, cari açığın büyüdüğü, faizlerdeki düşüşün tüketici kredilerine yansiyarak ve talep canlanmasına neden olarak enflasyonist bir etki yarattığı, söz konusu talebin ithal mallara yönelmesi sonucu ihracat-ithalat farkının büyümesine yol açtığı ve krizin kaçınılmaz hale geldiği sonucuna varılmıştır. Çalışmada durağan bir denge reel kuru anlayışı yerine, zaman içinde değişen dinamik bir denge kuru yaklaşımının daha doğru bir yaklaşım olduğu ve bu yaklaşıma dayalı olarak hesaplanan reel kur dengesizliklerinin, finansal krizler öncesi tipik olarak aşırı değerlenmeler gösterdiği sonucuna da ulaşılmıştır.

MacDonald ve Ricci'nin (2003) yapmış oldukları çalışmada, Johansen eşbütünleşme testi kullanarak, uzun dönemde Güney Afrika'nın reel efektif döviz kurunun, reel faiz oranı farkları, kişi başına düşen GSYH, reel mal fiyatları, ticari açıklık, mali denge ve net dış varlıklar ile açıklanabildiğini ifade etmişlerdir. Çalışmanın sonucunda ise, bu değişkenler temel alınarak hesaplanan denge seviyesine göre reel döviz kurunun, 1970-2000 aralığında, eksik değerlendirilmiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmada, reel döviz kurundaki herhangi bir sapmanın tekrar dengeye gelmesinin iki yıldan daha fazla bir sürede gerçekleşebileceği hesaplanmıştır.

Cady'nin (2003) Madagaskar'ın reel efektif döviz kurunu, net dış varlıklar ve sermaye akışından yararlanılarak incelendiği çalışmada, Madagaskar para birimi olan Franc'ın, uzun dönem denge seviyesinden anlamlı bir şekilde sapsmış olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca reel efektif döviz kurundaki değerlendirilmenin, temel değişkenlerle tutarlı bir ilişki içerisinde olduğu ve dış ticaret haddinin reel döviz kurunun belirlenmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Covicir, (2003a), Türk Lira'sının 2001 krizi öncesinde aşırı değerlendirilip değerlendirilmediğini ölçmek için, satın alma gücü paritesinin geçerliliğini incelediği

çalışmasında, tüketici ve üretici fiyat endekslerini, Johansen eşbütünleşme testini kullanarak, iki yanlı döviz kuruna uygulamıştır. Farklı sapmaların elde edildiği sonuçlardan ulaşılan kanıtlara göre, düşük enflasyonlu ülkelere nazaran, yüksek enflasyonun yaşandığı ülkelerde, döviz kurunda yaşanan şokların düzeltilmesinde geçen sürelerin daha kısa olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, üretici fiyatları baz alınarak oluşturulan iki yanlı reel döviz kurunda eksik değerlendirildiği, tüketici fiyatları baz alındığında ve ticari olarak ağırlıklandırılmış üretici fiyatlarını baz alan reel döviz kurunda ise, 2001 krizi öncesinde aşırı değerlendirildiği ortaya çıkmıştır.

Civcir (2003b), çalışmasında ise, 1987:01-2000:12 dönemleri arasında Türk Lirası- Amerikan Doları arasındaki ilişkinin parasal model geçerliliğini ölçmek için, Johansen eş bütünleşme tekniğini uygulayarak, tekil bir eş bütünleşme vektörü tanımlamıştır. Aynı zamanda, hesaplanan hata düzeltme modellerinden, nominal döviz kuru ve parasal değişkenler arasındaki zayıf dışsallık test edilmiştir. Bu sayede, döviz kuru ve parasal değişkenler arasında uzun dönem dengesinin varlığı tespit edilmiştir. Ek olarak, hesaplanan uzun dönem ilişkiden, 2001 krizi öncesi Türk lirasının aşırı değerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şimşek (2004), ise reel döviz kurunu, net sermaye girişi, Türkiye'nin dış ticaret ortakları ile arasındaki GSYH farkları, M2 para arzı, dış ticaret dengesi ve dış ticaret haddi değişkenleri ile açıklamıştır. Çalışma, reel döviz kuru ile uzun dönemli belirleyicileri arasında bir eş bütünleşme ilişkisi olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Yapılan analizlere göre, M2 para arzı dışında kalan tüm değişkenlerin Türkiye'deki reel efektif döviz kuru üzerindeki kısa dönemli etkilerinin genelde anlamlı olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca uzun dönemde, dış ticaret dengesi dışında diğer bütün değişkenlerin reel döviz kuru üzerinde anlamlı etkilere sahip olduğu görülmüştür.

Kibritçioğlu ve Kibritçioğlu'nun (2004) gerçekleştirdiği çalışmada ise, 1987-2003 yılları arasında meydana gelen reel döviz kuru sapmalarının farklı yöntem ve varsayımlara göre güncel zaman serisi teknikleri kullanılarak tahmin edilmesi ve sapmaların derecesindeki değişimlerin olgusal ve makroekonomik bilgiler ışığında değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın bulguları; kullanılan 16 farklı cari kur-denge kuru bileşiminin veri dönemler için %6.5 ile %36.5 arasında değişen ciddi sapma tahmini farklılıkları doğruladığını göstermiştir. Ayrıca kriz öncesi dönemlerde, Türk Lirası'nın aşırı değerli seyrettiği sonucuna da ulaşılmıştır.

Koranchelian'ın (2005) Cezayir için uzun dönem denge reel döviz kuru yolunu (path) araştırdığı çalışmasında, reel efektif döviz kuru, kişi başına reel GSYH'nin ticaret ortaklarına oranı, reel petrol fiyatları gibi temel değişkenlerle reel döviz kurunun açıklanması üzerinde durmuştur. Çalışma sonucunda reel döviz

kurunun, reel petrol fiyatlarına ve nisbi verimlilik üzerindeki hareketlere bağlı olarak değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Zalduendo'nun (2006) reel efektif döviz kuru endeksi, reel petrol fiyatları, kişi başına düşen GSYH farkları, hükümet harcamaları ve reel faiz oranı farkları gibi değişkenlerin kullanıldığı çalışmada petrol fiyatlarının reel döviz kuruna olan etkisini ve döviz kontrollerinin rolünü, hata düzeltme modeli kullanılarak analiz etmiştir. Çalışma sonucunda, petrol fiyatlarının zaman içinde değişen denge reel döviz kuru yaklaşımına anlamlı bir etkisi olduğu, fakat tek başına etkin olmadığı sonucuna ulaşılmış, verimliliğin ise anahtar faktör olduğu belirtilmiştir.

IMF araştırma bölümünün hazırladığı "Methodology for CGER Exchange Rate Assessments" adlı çalışmada esasları belirtilen, makroekonomik denge yaklaşımı, denge reel döviz kuru yaklaşımı, dış denge yaklaşımı şeklindeki üç ayrı yöntemi kullanan Tchaidze (2007), reel döviz kuru sapmasının boyutlarını incelemiştir. Makroekonomik denge yaklaşımı için, nüfus büyümesi, petrol ticaret dengesi, nisbi gelir, net dış varlıklar; denge reel döviz kuru yaklaşımı için, net dış varlıklar, dış ticaret haddi, hükümet harcamaları; dış denge yaklaşımı için, GSYH büyüme oranı, dünya GSYH büyüme oranı ve ABD enflasyon oranı gibi değişkenlerin kullanıldığı çalışmada reel döviz kurunun 1988-2002 yılları arasında farklı dönemlerde %15 ile %25 oranında sapma gösterdiği sonucu elde edilmiştir.

2. REEL DÖVİZ KURU ANALİZİ: TÜRKİYE UYGULAMASI

Çalışmanın bu kısmında, Türkiye için reel döviz kuru, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası EVDS'den sağlanan üç aylık zaman serisi verileri kullanılarak eşbütünleşme ilişkisi oluşturulmuş ve doğrultusunda kurulan reel döviz kuru denklemi çerçevesinde analiz edilmiştir. Ayrıca, tahminlenen reel döviz kurunun denge değerinden ne ölçüde sapma gösterdiği ortaya konulmaktadır.

2.1. Kullanılan Yöntem ve Modeldeki Değişkenlerin Tanımlanması

Çalışmada kullanılacak değişkenler, literatürde sıkça kullanılan ve açıklayıcı değişken olarak kabul edilen, kamu harcamaları/GSYİH, dışa açıklık oranı, dış ticaret haddi, ticarete konu olabilen ve olamayan sektörler arasındaki üretkenlik farkı, uluslararası GSYİH büyüme oranı farkı, kamu yatırımları/GSYİH, net ihracat/GSYİH, reel dünya faiz haddi (veya uluslar arası reel faiz haddi farklılığı), net dolaysız yabancı sermaye yatırımları/GSYİH, net sermaye girişi/GSYİH, borç servisi/ihracat, baz paradaki değişme, kamu kesimi dengesi/GSYİH, merkez bankasının net yurtdışı varlıkları ve kamu borçları/GSYİH gibi çok sayıda değişken içerisinde sadece üç tanesinin reel döviz kuru ile uzun dönem ilişkisi içinde bulunduğu tespit edilmiş ve bu sebepten, aşağıda ayrıntılandırılacak olan bu üç değişken seçilmiş ve analize dahil edilmiştir. Bunlar, kamu harcamalarının GSYH'ye oranı, ithalat ve ihracat toplamının GSYH'ye oranı ve dış ticaret haddidir (Kibritçioğlu ve Kibritçioğlu, 2004). Tablo 1 'de çalışmada kullanılacak

olan veriler görülmektedir. Çalışmada üçer aylık dönemlerin verileri kullanılacak olmasına rağmen tabloda sadece ilgili yılın ilk çeyreğinin verisi verilmiştir.

Tablo-1: Modelde Yer Alan Değişkenler

	LNREER	LNGOV	LNTOT	LNOPEN
2003Q1	4.53	-2.31	4.66	-0.79
2004Q1	4.70	-2.35	4.68	-0.70
2005Q1	4.71	-2.40	4.69	-0.68
2006Q1	4.78	-2.37	4.65	-0.65
2007Q1	4.71	-2.38	4.65	-0.63
2008Q1	4.79	-2.40	4.64	-0.57
2009Q1	4.69	-2.19	4.60	-0.66
2010Q1	4.77	-2.30	4.61	-0.68
2011Q1	4.76	-2.35	4.59	-0.60
2012Q1	4.72	-2.33	4.56	-0.60
2013Q1	4.73	-2.29	4.58	-0.59

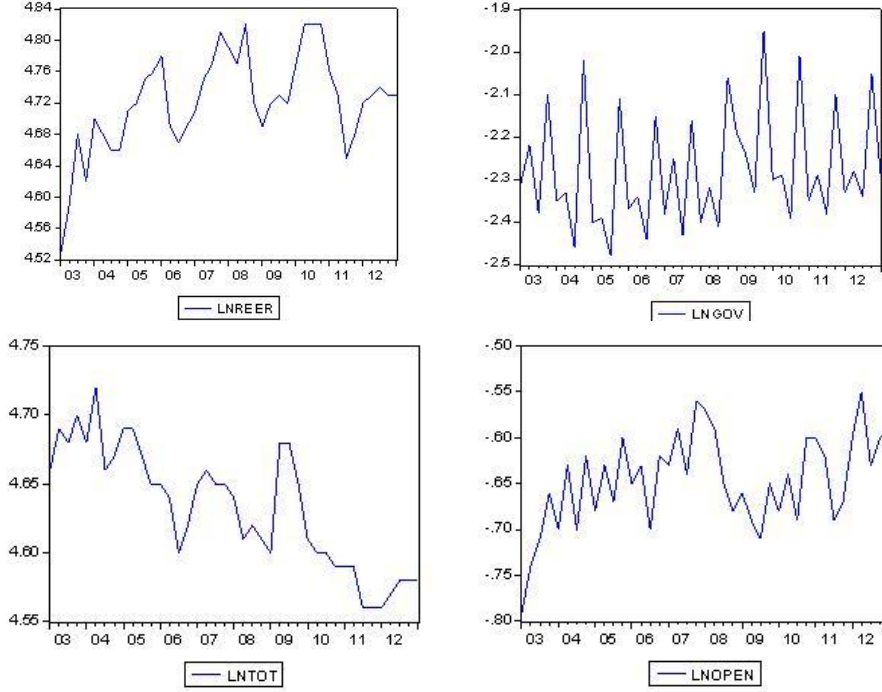
Kaynak: TCMB, İstatistiki Veriler (evds), <http://evds.tcmb.gov.tr/cbt.html>

Reel döviz kurunun (REER), kamu harcamaları/GSYİH (GOV), dışa açıklık oranı (OPEN) yani ithalat ve ihracat toplamının GSYİH'ye oranı, dış ticaret haddi (TOT) değişkenlerinden etkilendiği aşağıdaki model yazılabilir:

$$REER_t = \alpha_0 + \alpha_1 GOV + \alpha_2 OPEN + \alpha_3 TOT + \varepsilon_t \quad (3.1)$$

Yukarıdaki modelde yer alan bütün değişkenlerin verileri TCMB'den alınmıştır ve 2003:1-2013:1 dönemleri arasını kapsayan üçer aylık serilerden oluşmaktadır.

Çalışmada bütün değişkenlerin logaritması kullanıldığı için bundan sonraki bölümlerde değişkenlerin önünde 'ln' ifadesi yer almaktadır. İncelenen serilerin grafikleri, Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil-1: Modelde Yer Alan Serilerin Grafiği

Şekil 1'e göre, reel efektif döviz kuru (LNREER) ve dışa açıklık (LNOPEN) değişkeninin 2003-2013 yılları arasında, dönemler içerisinde çeşitli dalgalanmalar yaşansa da, arttığı görülmektedir. Hükümet harcamalarının GSYİH'ye oranını yansıtan (LN GOV) değişkeninin oldukça dalgalı bir seyir izlediği, dış ticaret haddinin (LNTOT) ise bu dönemde azalış gerçekleştirdiği görülmektedir.

2.2. Birim Kök Testi Sonuçları

Reel döviz kuru ile temel makroekonomik değişkenlerin eşbütünleşme analizinin yapılabilmesi için serilerin durağanlıklarının incelenmesi gerekmektedir. Serilerin durağan olup olmadıkları, Genişletilmiş Dickey Fuller (ADF) testi kullanılarak belirlenmiştir.

Tablo-2: ADF Birim Kök Testi Sonuçları

		LNREER	LN GOV	LNTOT	LNOPEN
Düzeyler	sabit terimli	-3.4034	-1.7278	-1.5997	-2.3216
	sabit terimsiz	0.6905	-0.2441	-0.5374	-1.1762
	sabit terim ve trend	-3.2774	-2.6613	-3.5469	-4.8443
Birinci Farklar	sabit terimli	-6.3657	-3.5892	-7.1179	-6.6453
	sabit terimsiz	-6.4081	-3.6433	-7.1093	-6.5415

Gecikme değerleri SIC (Schwarz Info Criterion) ölçütlerine göre belirlenmiştir. Tablo 2'ye bakıldığında, modelde yer alan tüm değişkenlerden Lnreer değişkeninin sabit terimli regresyonlar hariç düzeyde durağan olmadığı (%5 seviyesi için) fakat birinci farkları alındığında durağan hale geldiği görülmektedir. Lngov ve Lntot değişkeni düzeyde tamamen durağan dışı ancak birinci farkı alındığı zaman durağan hale gelmektedir. Lnopen ise sabit terim ve trend değeri hariç düzeyde durağan dışı ancak birinci farkı alındığında durağan hale gelmektedir.

2.3. Eşbütünleşme Analizi Sonuçları

Eşbütünleşme analizinin uygulandığı durumlar, tek denklemliler ve denklemler sistemi olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Çalışmada öncelikle, tek denklemliler modeli olarak Engle-Granger yöntemi, ardından da Johansen eşbütünleşme yöntemi uygulanmaktadır.

2.3.1. Engle-Granger Eşbütünleşme Analizi Sonuçları

Engle-Granger analizini gerçekleştirebilmek için, öncelikle değişkenler en küçük kareler yöntemiyle tahmin edilmekte, daha sonra tahminin hatalarının durağanlığı incelenmektedir. Hatalar durağan bir yapıya sahip ise, değişkenler arasında eşbütünleşmenin var olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo-3: Modelin EKK Sonuçları

Değişken	Katsayı	Standart Hata	t-istatistiği	Olasılık değeri
LNTOT	-0.1663	0.1952	-0.8718	0.3996
LNOPEN	0.6495	0.1648	3.9390	0.0003
LNGOV	-0.0931	0.0608	-1.5305	0.1342
c	5.6986	0.8771	6.4967	0.0000
R² = 0.3568				
Düzeltilmiş R² = 0.3568				
Olasılık (F_{ist}) = 0.000712				

Tablo 3'de en küçük kareler tahmin sonuçları yer almaktadır. Aşağıda yer alan Tablo 4'ten de görüldüğü gibi, modelin tahminlenmesi sonucu elde edilen hatalar, birim kök testi sonucu düzeyde durağan bir yapıya sahiptir. Bu sonuçlar doğrultusunda, Engle-Granger eşbütünleşme analizine göre Lnreer, Lngov, Lntot ve Lnopen değişkenleri eşbütünleşiktir denilebilir ve bu değişkenlerin uzun dönemde birlikte hareket ettikleri yargısına ulaşılabilir.

Tablo 4: Modeldeki Hata Teriminin Birim Kök Testi Sonuçları

H₀ (Boş Hipotez): Hatalar birim köke sahiptir Dışsal: Sabit Maksimum gecikme: 0 (Automatic based on SIC, MAXLAG=9)	t istatistiği	Olasılık*
Genişletilmiş Dickey-Fuller Test İstatistikleri	-3.3868	0.0172
% 1 düzeyinde	-3.6009	
% 5 düzeyinde	-2.9350	
%10 düzeyinde	-2.6058	

*MacKinnon (1996) one-sided p-values %5 seviyesine göre durağanlık geçerlidir.

2.3.2. Johansen Eşbütünleşme Analizi Sonuçları

İncelenen serileri VAR modeli şeklinde tahmin etmek için ilk olarak VAR modelinin gecikme derecesi (p) Tablo 5 'ten de görüleceği üzere Schwarz Bilgi Kriterine göre 1 olarak belirlenmiştir.

Tablo-5: VAR Modelinin Gecikme Derecesinin Belirlenmesi

Gecikme (Lag)	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	220.0936	NA	1.35e-10	-11.37334	-11.20097	-11.31201
1	275.7863	96.72954	1.68e-11	-13.46244	-12.6005*	-13.15578
2	289.6006	21.08489	1.95e-11	-13.34740	-11.79600	-12.79542
3	322.4735	43.25387	8.66e-12	-14.23545	-11.99454	-13.43815
4	354.7933	35.7218*	4.29e-1*	-15.0943*	-12.16397	-14.0517*

Tahmin edilen VAR(1) modeli aşağıda verilmiştir. Parantez içindeki değerler () standart hataları, köşeli parantez içindekiler ise [] t-istatistik değerlerini göstermektedir.

Tablo-6: VAR Modeli Sonuçları

	LNREER	LNTOT	LNOPEN	LNGOV
LNREER(-1)	0.631098 (0.12097) [5.21715]	-0.100975 (0.07440) [-1.35725]	0.153811 (0.12871) [1.19502]	0.633935 (0.33872) [1.87154]
LNTOT(-1)	0.035848 (0.14383) [0.24923]	0.786609 (0.08846) [8.89206]	-0.295215 (0.15304) [-1.92896]	-1.084519 (0.40276) [-2.69272]
LNOPEN(-1)	0.064831 (0.15263) [0.42477]	-0.060224 (0.09387) [-0.64158]	0.289988 (0.16240) [1.78567]	-1.811824 (0.42737) [-4.23943]
LNGOV(-1)	0.050293 (0.04590) [1.09559]	-0.001796 (0.02823) [-0.06361]	-0.084719 (0.04884) [-1.73448]	-0.255524 (0.12854) [-1.98789]
C	1.737109 (0.94494) [1.83832]	1.420855 (0.58116) [2.44485]	-0.004532 (1.00544) [-0.00451]	-1.998281 (2.64598) [-0.75521]

R²=0.5725 Düzeltilmiş R²=0.5250

VAR (1) modelinden elde edilen hata terimlerinin otokorelasyonlu olmasına ilişkin olarak yapılan, otokorelasyon katsayısının sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test edilmesinde kullanılan ve sonuçları Tablo 7 'de görülen Portmentau testinin sonucunda, otokorelasyon olmadığı belirlenmiştir. LM testi sonucuna göre de hata terimlerinin normal dağılımlı olduğu; değişen varyanslı olmadığı da belirlenmiştir.

Tablo-7: Portmentau Testi Sonuçları

Lags (Gecikmeler)	Q-Stat (Q istatistiği)	Prob. (olasılık değerleri)	Adj Q-stat (Düzeltilmiş Q istatistiği)	Prob. (Olasılık Değeri)	df
1	10.37847	NA*	10.63794	NA*	NA*
2	29.94709	0.0183	31.21007	0.0126	16
3	45.91521	0.0529	48.43884	0.0313	32
4	78.15152	0.0039	84.16014	0.0010	48
5	102.6354	0.0016	112.0446	0.0002	64
6	121.7000	0.0018	134.3773	0.0001	80
7	140.6123	0.0021	157.1834	0.0001	96
8	155.7135	0.0040	175.9455	0.0001	112
9	175.9789	0.0032	201.9105	0.0000	128
10	187.9360	0.0081	217.7248	0.0001	144
11	204.3649	0.0102	240.1775	0.0000	160
12	215.7581	0.0221	256.2852	0.0001	176

VAR modeli sonuçlarına göre uygun bulunan modele bu aşamadan sonra, eşbütünlük olup olmadığı belirlenmek üzere Johansen eşbütünlük tekniği uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar, Tablo 8 ve Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo-8: Johansen Eşbütünlük Testi Sonuçları-1

Unrest Kısıtlanmamış Eşbütünlük Derecesi Testi (İz)				
Ho Hipotezi	Eigenvalue (Özdeğer)	Trace Statistic (İz istatistiği)	0.05 Critical Value (Kritik Değer)	Prob. (Olasılık)
Hiç Yok *	0.585207	61.99692	47.85613	0.0014
En Çok 1 Tane	0.311614	26.79788	29.79707	0.1067
En Çok 2 Tane	0.150795	11.86164	15.49471	0.1637

İz istatistiği sonuçlarına göre değişkenler arasında eşbütünlük yoktur ($r=0$) şeklinde sıfır hipotezi, %5 anlamlılık düzeyinde reddedilmiştir. Ancak "değişkenler arasında eşbütünlük vektörü sayısı, en fazla 1'e eşittir" şeklindeki sıfır hipotezi, %5 anlamlılık düzeyinde kabul edilmiştir. Buradan İz (Trace) istatistiğine göre, 1 tane eşbütünlük vektörü olduğu söylenebilir.

Tablo-9: Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları-2

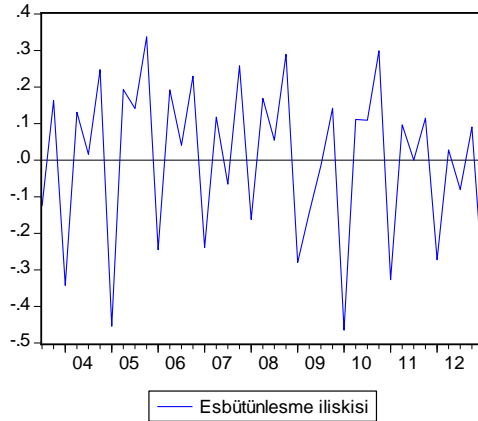
Kısıtlanmamış eşbütünleşme derecesi testi (Maksimum Özdeğer)				
Ho Hipotezi	Eigenvalue (Özdeğer)	Max-Eigen Statistic (Özdeğer istatistiği)	0.05 Critical Value (Kritik Değer)	Prob. (Olasılık)
Hiç Yok *	0.585207	35.19904	27.58434	0.0044
En Çok 1 Tane	0.311614	14.93624	21.13162	0.2934
En Çok 2 Tane	0.150795	6.538198	14.26460	0.5451

En Büyük Özdeğer (Maximum Eigenvalue) istatistiği kullanılarak, “değişkenler arasında eşbütünleşme yoktur ($r=0$)” şeklindeki sıfır hipotezi, %5 anlamlılık düzeyinde reddedilmiştir. “Değişkenler arasında eşbütünleşme vektörü sayısı, en fazla 1’e eşittir” şeklindeki sıfır hipotezi, %5 anlamlılık düzeyinde kabul edilmiştir. Buradan incelenen değişkenler arasında, 1 tane eşbütünleşme ilişkisi olduğu belirlenmiştir.

Eşbütünleşme analizi sonucu değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki,

$Lnrer = -0.9506 * Lnopen (0.45193) -1.4215 * Lngov (0.2335) -0.0055 * Lntot (0.4380)$ şeklinde tahmin edilmiştir. Parantez içindeki değerler standart hataları göstermektedir.

Buna göre, uzun dönemde $Lnrer$ ile $Lnopen$, $Lntot$ ve $Lngov$ arasında negatif yönlü bir ilişki vardır. Uzun dönemde $open$ 'in %1 artması $Lnrer$ 'i %0.95 azaltırken, $Lngov$ 'daki %1'lik artış % 1.42, $Lntot$ 'daki %1'lik bir artış $Lnrer$ 'de % 0.0055 azalışa neden olmaktadır.

Şekil-2: Modeldeki Değişkenlerin Eşbütünleşme İlişkinin Grafiği

Değişkenler arasında belirlenen eşbütünleşme analizi sonucunda elde edilen eşbütünleşme ilişkisi grafiği, Şekil 2’de görülmektedir.

2.3.3. Vektör Hata Düzeltme Modeli Sonuçları

Bağımlı değişen Lnreer için hata düzeltme modeli sonuçları, Tablo 10’da görülmektedir.

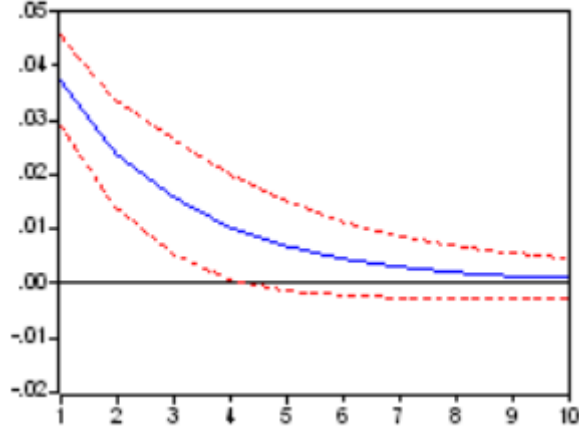
Tablo-10: Vektör Hata Düzeltme Modeli Sonuçları

Değişken	Katsayı	Standart Hata	t istatistiği
Sabit Terim	0.003037	0.00688	0.44154
Δ Lnreer _{t-1}	0.053833	0.17634	0.30528
Δ Lngov _{t-1}	-0.035097	0.05345	-0.65665
Δ Lnopen _{t-1}	-0.004376	0.19804	-0.02210
Δ Lntot _{t-1}	-0.116529	0.29805	-0.39097
ECT _{t-1}	-0.095336	0.06395	-1.49082

$D(Lnreer) = -0.09956 * ECT + 0.050957 * D(Lnreer(-1)) - 0.00425 * D(Lnopen(-1)) - 0.04107 * D(Lngov(-1)) - 0.12166 * D(Lntot(-1))$ olarak tahmin edilmiştir. Bağımlı değişken D(Lnreer) olduğunda tahmin edilen Hata Düzeltme Modelinde ECT terimi olan hata düzeltme teriminin gecikmeli değeri, beklendiği gibi negatif işaretlidir. Lnreer’de bir sapma yaşanırsa oluşacak dengesizliğin bir sonraki çeyrekte %9’u düzeltilmektedir. Bu da meydana gelen sapmanın 36 çeyrek dönem sonunda dengeye geldiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, Lnreer’in dengeye gelme süresi, oldukça düşüktür.

2.3.4. Etki-Tepki Analizi ve Varyans Ayrıştırması

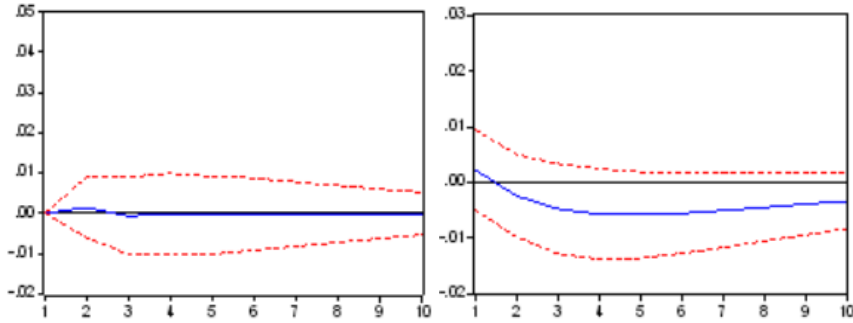
VAR analiziyle tahmin edilen katsayıların yorumlanması oldukça zor olduğu için başvurulan yöntem etki-tepki analizi ve varyans ayrıştırması olmaktadır. Bir makroekonomik değişken üzerindeki en etkili değişkeni belirlemede varyans ayrıştırması, etkisi saptanan değişkenin politika aracı olarak kullanılabilirliğini belirlemede ise etki-tepki analizi kullanılmaktadır, (Özgen ve Güloğlu, 2004). Etki-tepki fonksiyonu, herhangi bir değişkendeki bir standart hatalık şoka karşı içsel (bağımlı) değişkenin tepkisinin ölçüldüğü ve bahsedilen şokun, içsel değişkenlerin şimdiki ve gelecekteki değerine olan etkisini yansıttığı fonksiyonlardır. Varyans ayrıştırması değişkenlerin kendilerinde ve diğer değişkenlerde meydana gelen şokların kaynaklarını yüzde olarak ifade ederek, değişkenlerde meydana gelen bir değişimin yüzde kaçının kendisinden, yüzde kaçının diğer değişkenlerden kaynaklandığını gösterir.

Lnreer'in Lnreer'e Tepkisi

Şekil- 3: Reel Döviz Kurundaki (Lnreer) Bir Standart Hatalık Şok Karşısında Reel Döviz Kurunun (Lnreer) Gösterdiği Tepki

Şekil 3'de görüldüğü gibi reel döviz kurunda meydana gelen bir birimlik şokun kendisi üzerindeki etkisi hemen görülmekte ve bu etki ilk 4 dönem daha sert olmak üzere 10. döneme kadar pozitif bir şekilde devam etmektedir. Ayrıca etki 4. dönemden sonra istatistiki olarak anlamını yitirmektedir.

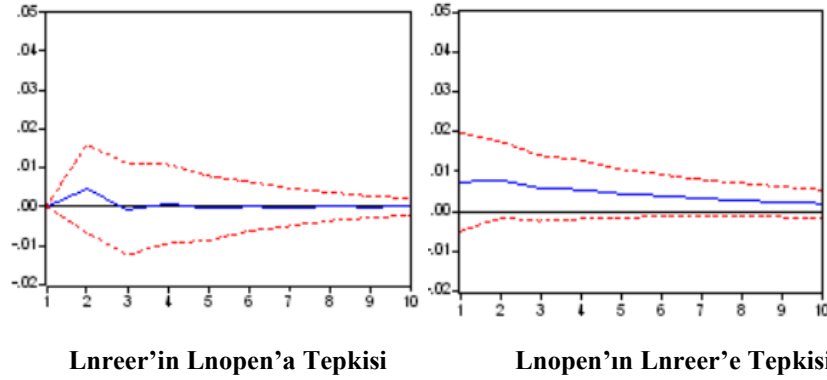

Lnreer'in Lntot'a Tepkisi

Lntot'un Lnreer'e Tepkisi

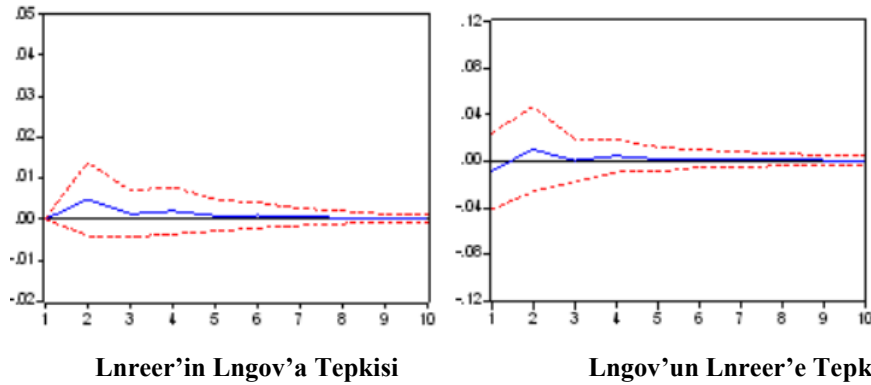
Şekil 4: Dış Ticaret Haddindeki (Lntot) Bir Standart Hatalık Şok Karşısında Reel Döviz Kurunun (Lnreer) Gösterdiği Tepki

Dış ticaret hadlerindeki bir standart hatalık şok karşısında reel döviz kuru ilk dönem çok az bir tepki vermekte ve ilerleyen dönemlerde bu tepki de ortadan kaybolmaktadır. Reel döviz kurundaki bir standart hatalık şok karşısında dış ticaret haddi hemen tepki vermekte fakat bu tepki etkisi bakımından çok kısıtlı kalmaktadır ayrıca istatistiki olarak anlamlı değildir.

Şekil-5: Dışa Açıklık Oranındaki (Lnopen) Bir Standart Hatalık Şok Karşısında Reel Döviz Kurunun (Lnreer) Gösterdiği Tepki

Dışa açıklık oranındaki bir standart hatalık şok karşısında reel döviz kurunun verdiği tepki ilk dönem pozitiftir fakat 3.dönemden sonra sifıra yakın bir değer almıştır. Ayrıca tüm dönemlerde istatistiki olarak anlamsızdır. Reel döviz kurundaki bir standart hatalık şok karşısında dışa açıklık oranının gösterdiği tepki pozitif fakat sınırlıdır ve istatistiki olarak anlamlı değildir.

Şekil -6: Hükümet Harcamalarındaki (Lngov) Bir Standart Hatalık Şok Karşısında Reel Döviz Kurunun (Lnreer) Gösterdiği

Hükümet harcamalarındaki bir standart hatalık şok karşısında reel döviz kurunun verdiği tepki ilk iki dönem pozitiftir ve üçüncü dönemden sonra sifıra yakın olarak gerçekleşmiştir ayrıca istatistiki olarak anlamlı değildir. Reel döviz kurundaki bir standart hatalık şok karşısında hükümet harcamalarının verdiği tepki başlangıçta negatif iken ilk dönemin sonunda pozitif daha sonra da sifıra yakın olarak gerçekleşmektedir.

Tablo-11: Reel Döviz Kuru Varyans Ayrıştırması Sonuçları

Dönem	Lnreer	Lntot	Lnopen	Lngov
1	100.0000	0.000000	0.000000	0.000000
2	97.70670	0.103301	1.028527	1.161476
3	97.84590	0.114643	0.936891	1.102567
4	97.74578	0.109926	0.914663	1.229630
5	97.74002	0.118974	0.904929	1.236080
6	97.72489	0.120972	0.897150	1.256983
7	97.71949	0.124381	0.895544	1.260587
8	97.71579	0.125788	0.894145	1.264273
9	97.71402	0.126960	0.893775	1.265248
10	97.71301	0.127560	0.893512	1.265916

Reel döviz kurunun, sistemde bulunan tüm değişkenler üzerindeki etkilerini görebilmek için hazırlanan Tablo 11’de değişkenlerin on dönemlik varyans ayrıştırma sonuçları sunulmaktadır. Tablodan görüldüğü üzere 1. dönemin başında reel döviz kurundaki değişimin %100 kendisinden kaynaklanırken 10. dönemin sonunda reel döviz kurundan kaynaklı değişim %97.7’ye düşmüştür. Dış ticaret haddinden kaynaklanan değişim %0.12’ye, dışa açıklık oranından kaynaklanan değişim %0.89’a ve hükümet harcamalarından kaynaklanan değişim ise %1.26’ya yükselmiştir.

2.3.5. Uzun-Dönem Reel Döviz Kurunun Tahminlenmesi

Çalışmanın bu bölümünde, yapılan testler sonucu eşbütünlük olduğu anlaşılan değişkenlerden oluşan denklemler tahminlenmekte ve reel döviz kurunun uzun dönem denge değerinin ne olması gerektiği incelenmektedir. Bu sayede, denge değerinden ne kadar saptığı da ortaya çıkmış olmaktadır.

$$\text{Sapma} = (\text{Cari Kur} - \text{Denge Kur}) / \text{Denge Kur} \quad (3.3.5)$$

Reel döviz kurunun denge değerinden ne ölçüde saptığı, yukarıdaki denklemle tespit edilmektedir (Kibritçioğlu ve Kibritçioğlu, 2004).

Üç ayrı denklemin tahminlenmesinden oluşan analiz sonuçları, aşağıda verilmiştir. Parantez içindeki değerler t istatistik değerleridir. İlk denklem, Lnreer bağımlı değişken olmak üzere, tahminlendikten sonra ortaya çıkan hata terimlerinin birim kök içermediği için değişkenlerin eşbütünlük olduğunu varsayan (Engle-Granger 1987) yöntemi sonucu ortaya çıkan;

$$\text{Lnreer} = 5.698 + 0.649 * \text{Lnopen} - 0.093 * \text{Lngov} - 0.166 * \text{Lntot} \text{ ‘dir. (E1)}$$

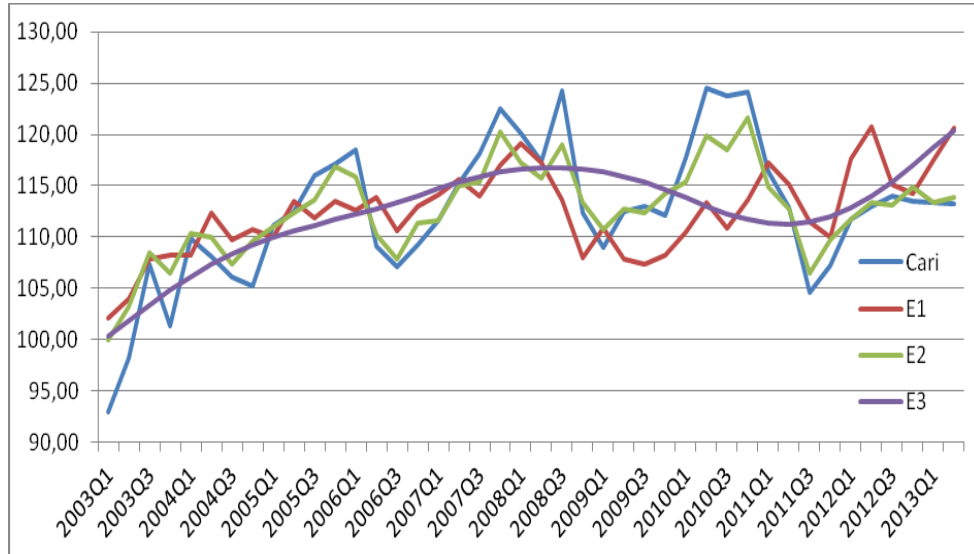
$$(6.496) \quad (3.939) \quad (-1.530) \quad (-0.851)$$

İkinci denklem, VAR(1)'in tahminlenmesi sonucu ortaya çıkan;

$$\begin{aligned} \text{Lnreer} = & 1.737 + 0.631 * \text{Lnreer}(-1) + 0.050 * \text{Lngov}(-1) + 0.064 * \text{Lnopen}(-1) + \\ & (1.838) \quad (5.217) \quad (1.095) \quad (0.424) \\ & 0.035 * \text{Lntot}(-1) \quad (E2) \\ & (0.249) \end{aligned}$$

Üçüncü denklem ise, uzun dönem denge reel döviz kurunu elde edebilmek için, denge değerlerinin hesaplanmasında açıklayıcı değişkenlerin cari değerlerine yerine, her bir denklemin kendi uzun dönem (sürdürülebilir) değerlerine (Hodrick-Prescott filtresi kullanılarak hesaplanan değerleri) yer veren denklemdir.

$$\begin{aligned} \text{Lnreer} = & -12.206 + 7.250 * \text{Tot}(\text{HpTrend}) + 5.495 * \text{Gov}(\text{HpTrend}) + 6.433 * \\ & (-1.569) \quad (2.152) \quad (1.917) \\ & \text{Open}(\text{HpTrend}) \quad (E3) \\ & (2.867) \end{aligned}$$

Şekil-7: Uzun-Dönem Denge Reel Döviz Kuru

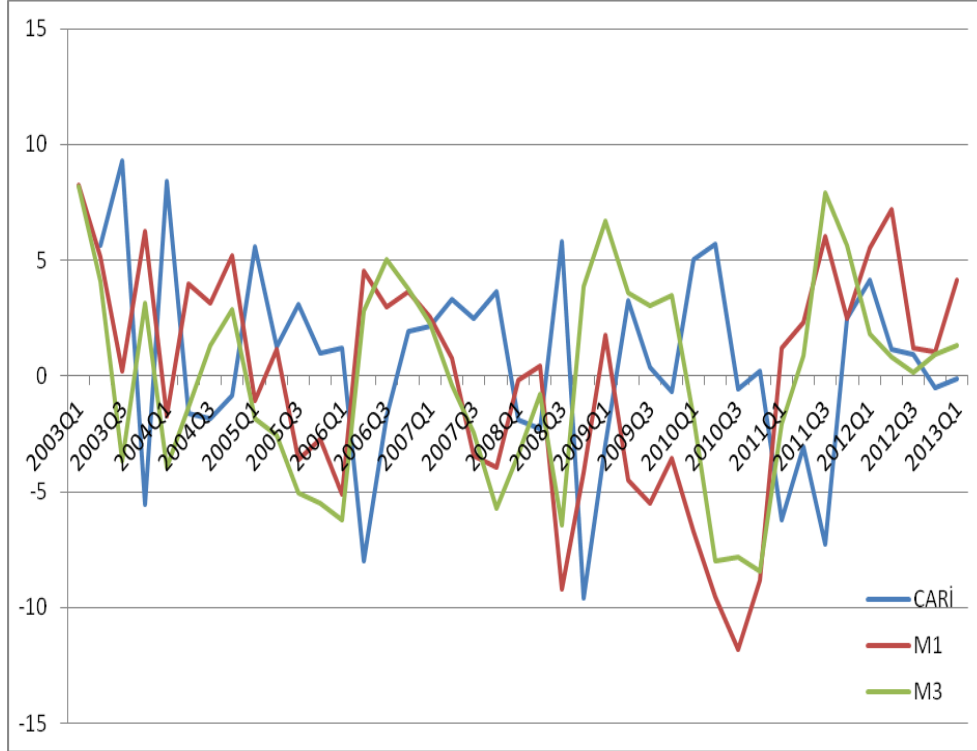
Tablo 12'de reel döviz kurunun denge değerinden ne ölçüde saptığına ilişkin veriler bulunmaktadır. Tablodaki negatif işaretli veriler, TL'deki aşırı reel değerlenme derecesini; pozitif işaretli veriler ise, aşırı reel değer kaybı derecesini göstermektedir. Başka bir deyişle, negatif işaretli veriler cari reel döviz kurunun

denge değerinin yüzde kaç altında olduğunu, pozitif işaretli veriler ise yüzde kaç üstünde olduğunu göstermektedir.

Tablo-12: Reel Döviz Kuru Sapma Değerleri

	CARİ	M1	M2	M3		CARİ	M1	M2	M3		CARİ	M1	M2	M3
03Q1		8.93	-2.06	0.31	06Q3	-1.75	3.14	-2.56	4.85	10Q1	5.02	-6.66	4.33	-1.42
03Q2	5.66	5.60	-0.73	-1.39	06Q4	1.95	3.36	-1.46	2.30	10Q2	5.70	-9.76	5.43	-6.12
03Q3	9.31	0.46	0.62	-4.97	07Q1	2.17	2.24	-2.25	2.66	10Q3	-0.55	-11.72	6.47	-5.51
03Q4	-5.55	6.28	-1.55	-1.61	07Q2	3.29	0.25	-0.50	0.30	10Q4	0.23	-9.24	6.58	-8.80
04Q1	8.41	-1.54	1.92	-3.98	07Q3	2.50	-3.69	1.28	0.39	11Q1	-6.19	0.72	-2.07	-3.13
04Q2	-1.62	3.73	-2.15	-2.47	07Q4	3.67	-4.65	2.63	-3.35	11Q2	-3.07	1.96	-2.07	-1.35
04Q3	-1.86	3.29	-2.22	0.91	08Q1	-1.91	-0.87	-1.56	-0.61	11Q3	-7.28	6.13	-4.70	4.48
04Q4	-0.82	4.97	-0.98	-0.40	08Q2	-2.27	-0.11	-1.28	0.77	11Q4	2.50	2.51	-0.20	1.97
05Q1	5.58	-1.03	0.93	-0.97	08Q3	5.81	-9.40	4.60	-2.00	12Q1	4.14	5.05	-5.28	1.01
05Q2	1.27	0.86	-1.02	-1.62	08Q4	-9.59	-4.02	4.77	2.76	12Q2	1.17	6.42	-6.55	0.62
05Q3	3.07	-3.65	1.51	-2.22	09Q1	-2.97	1.73	-0.22	4.87	12Q3	0.93	0.90	-1.68	1.95
05Q4	0.96	-3.16	2.85	-4.60	09Q2	3.24	-4.35	4.39	2.70	12Q4	-0.50	0.65	0.61	1.80
06Q1	1.22	-5.28	2.85	-3.26	09Q3	0.36	-5.21	4.42	2.63	13Q1	-0.12	3.60	-3.71	4.51
06Q2	-8.00	4.28	-3.34	2.23	09Q4	-0.70	-3.58	5.26	0.32	13Q2	-0.12	6.13	-5.88	5.44

Tablo 12'deki değerler kullanılarak oluşturulan Şekil 8'de görüldüğü üzere, üçer aylık zaman dilimleri itibarıyla gözlenen cari kur, negatif değerler aldığı zaman, hesaplanan M1 ve M3 sapma verisinin değerleri pozitif veya pozitif yakın olmaktadır. Bahsedilen durum hesaplanan üç veri ve cari döviz kuru endeksi arasında simetrik bir ilişki olduğunu göstermektedir ve hesaplanan sapma değerleri arka arkaya negatif değerler aldığı zaman, ilerleyen dönemlerde cari kurun negatif değerler alması beklenmektedir.

Şekil-8: Cari Kurdaki % Değişim ile Hesaplanan Reel Döviz Kuru Sapması Arasındaki İlişki

Reel döviz kuru endeksindeki artışlar TL'nin yabancı paralar karşısında reel olarak değer kazandığını, azalışlar ise TL'nin değer yitirdiğini ifade etmektedir. Bu durum göz önüne alınarak, Tablo 12'deki veriler incelendiğinde, cari döviz kurunda 2006'nın ikinci çeyreğinde yaşanan %8'lik değer kaybından önce, M1 verisinin üç dönem, M3 verisinin ise altı dönem üst üste negatif değerler aldığı görülmektedir. Benzer şekilde, 2008'in son çeyreğindeki %9,59'luk düşüş öncesi, M1 verisinin -9.40 gibi negatif bir değer aldığı ve beş dönem boyunca negatif değerler aldığı göze çarpmaktadır. Son olarak, cari döviz kurunda 2011 yılının ilk üç çeyreğinde yaşanan değer kayıpları öncesinde M1 verisinin yedi dönem, M3 verisinin ise dört dönem boyunca yüksek negatif değerler aldığı gözlemlenmektedir.

3. SONUÇ

Reel döviz kurunda meydana gelen ve dengeyi bozan hareketler, mal ve finans piyasalarında oluşan beklentiler üzerinde çeşitli etkiler oluşturarak, karar mekanizmalarının geleceğe yönelik aldıkları kararları etkileyerek, reel kurda kalıcı dengesizlikler yaşanmasına ve sonuç olarak ekonomide makro anlamda dengesizlikler oluşmasına neden olabilmektedir. Reel döviz kurunun cari anlamda bulunduğu seviye ve reel anlamda bulunması gereken seviye, hem akademisyenlerin hem de iktisat politikası uygulayıcılarının her zaman ilgisini çeken bir konu olmuştur.

Çalışmada oluşturulan modelde, bağımlı değişken olan reel döviz kuru endeksinin açıklayıcı değişkenleri olarak, kamu harcamalarının GSYİH'ye oranı, ihracat ve ithalat toplamının GSYİH'ye oranı ve dış ticaret haddi kullanılmıştır. Modelde yer alan değişkenlere iki farklı yöntem ile eşbütünlük analizi uygulanmış; bunlardan ilki olan Engle-Granger yöntemi için model en küçük kareler yöntemine göre tahmin edilmiş ve tahmin sonucu oluşan hatalara durağanlık testi yapılmıştır. Test sonucunda modelin hatalarının durağan olduğu görülmüş ve değişkenler arasında bir eşbütünlük ilişkisinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci yöntem olan Johansen Eşbütünlük analizini uygulamak için, VAR(1) modeli tahmin edilmiş ve bundan sonra eşbütünlük olup olmadığını belirlemek üzere Johansen Eşbütünlük tekniği uygulanmıştır. İz istatistiğine göre 1 tane ve En büyük özdeğer istatistiğine göre 1 tane eşbütünlük vektörü olduğu belirlenmiştir. Bu durumda değişkenler arasındaki eşbütünlük ilişkisinin varlığı, aynı zamanda değişkenler arasında bir uzun dönemli ilişkinin mevcut olduğuna işaret etmektedir.

Analizin son kısmında, uzun dönem reel döviz kurunu tahmin edebilmek için üç ayrı regresyon denklemi (E1, E2, E3) oluşturulmuştur. Regresyon denklemlerinin tahminlenmesi sonucu elde edilen üç ayrı uzun dönem denge kuru verisine, (Kibritçioğlu ve Kibritçioğlu, 2004) çalışmasında kullandığı formülasyonu uygulanarak, üç ayrı sapma verisi (sırasıyla, M1, M2, M3) elde edilmiştir. Tablo 12'deki negatif işaretli veriler, TL'deki aşırı reel değerlendirme derecesini; pozitif işaretli veriler ise, aşırı reel değer kaybı derecesini göstermektedir. Başka bir deyişle negatif işaretli veriler, cari reel döviz kurunun denge değerinin yüzde kaç altında olduğunu, pozitif işaretli veriler ise yüzde kaç üstünde olduğunu göstermektedir.

Reel döviz kuru endeksindeki, 2006 yılının ilk çeyreği, 2008 yılının son çeyreği ve son olarak 2011 yılının ilk çeyreğinde yaşanan azalışlar TL'nin yabancı paralar karşısında sert bir şekilde değer kaybettiğini göstermektedir. Döviz krizleri öncesi beklenti, yerli paranın reel olarak aşırı değerlendirilmesi yönündedir. Çalışmanın analiz kısmında türetilen üç sapma verisi de tam bu noktada, dönemler

itibariyle bazen birlikte bazen ayrı ayrı olmak üzere, üst üste negatif değerler olarak (en düşük -0.20 en yüksek -11.72 olmak üzere) sonraki dönemlerde TL’de yaşanacak olan sert değer kayıplarının habercisi olmaktadır. Analizde kullanılan formülasyonun temelini oluşturan (Kibritçioğlu ve Kibritçioğlu, 2004) çalışmasında 1994 ve 2001’de yaşanan krizler öncesi sapma değerlerini -27.8 ile -0.9 değişen aralıkta hesaplamış ve benzer şekilde, oluşan aşırı değerlenmeye dikkat çekmiştir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda, reel döviz kurunun eşbütünleşme ilişkisi içerisinde bulunduğu temel makroekonomik değişkenler tespit edilerek, uzun dönem denge reel döviz kuru belirsizliği bir ölçüde giderilebilmekte ve bu sayede gelecekte oluşacak olan döviz krizleri için önlemler alma olanağı doğmaktadır.

4. KAYNAKÇA

- Alper, C. Emre ve Sağlam, İsmail (1999). *The Equilibrium Real Exchange Rate: Evidence form Turkey*. MPRA Paper No:1924.
- Balassa, Bela (1964). *The Purchasing Power Parity Doctrine: A Reappraisal*. Journal of Political Economy, Vol.72 (6), s.584-596.
- Başkaya, Y. Soner (2001). *Real Exchange Rates and Fundamentals: The Turkish Evidence*. Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Ankara.
- Cady, John (2003). *The Equilibrium Real Exchange Rate of the Malagasy Franc: Estimation and Assessment*. IMF Working Paper, WP/03/28 2003.
- Civcir, İrfan (2003). *Before The Fall Was The Turkish Lira Overvalued?* Forthcoming in Eastern European Economics.
- Civcir, İrfan (2003). *The Long-Run Validity of Monetary Exchange Rate Model for High Inflation Country and Misalignment: The Case of Turkey*. Forthcoming in Russian and East European Finance and Trade.
- Dinçer, Nazire N. (2005). *Döviz Kuru Dalgalanmalarının Asimetrik Etkileri: Türkiye Örneği*. DPT Uzmanlık Tezleri, No.2682.
- Duygulu Aylin Abuk (1998). *Döviz Kuru İstikrarının Ekonomik İstikrar Açısından Değerlendirilmesi*. D.E.Ü İ.İ.B.F Dergisi Cilt:13 Sayı:1, s.107-118.
- Dülger, Fikret ve Cin, Mehmet Fatih (2006). *Türkiye’de Döviz Kuru Dinamiklerinin Belirlenmesinde Parasalcı Yaklaşım ve Eşbütünleşme Yöntemiyle Sınama*. ODTÜ Gelişme Dergisi, 29(1-2), s.47-68.

- Engle, Robert. E. ve Granger, W. J. Clive, (1987). *Cointegration and Error Correction: Representation, Estimation, and Testing*. *Econometrica*, Vol.55, March, s.251-276.
- Granger, Clive W. J., (1986). *Developments in the Study of Cointegrated Economic Variables*. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Vol.58, s.537-553.
- Johansen, Soren. (1998). *Statistical Analysis of Cointegration Vectors*. *Journal of Economic Dynamics and Control*, s.231-254.
- Kırpıcı, Ahmet N. ve Kesriyeli, Mehtap, (1997). *Reel Döviz Kuru Tanımları ve Hesaplama Yöntemleri*. *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, Yıl:12, Sayı:131.
- Kibritçioğlu, Aykut ve Kibritçioğlu, Bengi. (2004). *Türkiye’de Uzun-Dönem Reel Döviz Kuru Dengesizliği, 1987-2003*. T.C Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Araştırma İnceleme Dizisi No:38, ISBN 975-193560-1, Ankara.
- Koranchelian, Taline, (2005). *The Equilibrium Real Exchange Rate in a Commodity Exporting Country: Algeria’s Experience* IMF Working Paper, WP/05/135.
- Macdonald, Ronald ve Ricci, Luca Antonio, (2003). *Estimation of the Equilibrium Real Exchange Rate for South Africa*. IMF Working Paper, WP/03/44.
- Oksay, Suna, (2001). *Döviz Kuru ve Ödemeler Bilançosu Politikaları: Türkiye (1923-2000)*. Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Özgen, Ferhat Başkan ve Güloğlu, Bülent, (2000). *Bütçe Açıklarının Finansmanı ve Ekonomik Etkileri*. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.
- Özkan, Funda, (2003). *Denge Reel Kur Hesaplama Yöntemleri ve Reel Kur Dengesizliğinin Ölçülmesi: Türk Lirası Üzerine Bir Çalışma*. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Piyasalar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Yeterlilik Tezi Ankara.
- Özlale, Ümit ve Yeldan, Erinç, (2002). *Measuring Exchange Rate Misalignment in Turkey*. *Economic Research Forum, Working Papers:0206*.
- Saygılı, Hülya ve diğerleri, (2010). *Türkiye İçin Yeni Reel Efektif Döviz Kuru Endeksleri*. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Çalışma Tebliği No:10/12.
- Şimşek, Muammer, (2004). *Türkiye’de Reel Döviz Kurunu Belirleyen Uzun Dönemli Etkiler*. Cumhuriyet Üniversitesi Journal of Economics and Administrative Sciences Dergisi, Vol:5 No:2.
- Tchaidze, Robert, (2007). *Estimating Iceland’s Real Equilibrium Exchange Rate*. IMF Working Paper, WP/07/276.

Zaldueendo, Juan, (2006). *Determinants of Venezuela's Equilibrium Real Exchange Rate*. IMF Working Paper, WP/06/74.

YAZARLARA NOTLAR

Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2009 yılı itibari ile Hakemli Dergi statüsünde, Ocak ve Temmuz aylarında olmak üzere yılda iki sayı olarak yayımlanmaktadır.

- Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisinin yayım dili Türkçe ve yabancı dilde (İngilizce, Fransızca veya Almanca) olabilir.
- Dergiye gönderilen makaleler başka bir yerde yayınlanmamış veya halen yayınlanmak üzere değerlendirme sürecinde olmamalıdır.
- Makalelerin bilimsel ve idari sorumluluğu yazar(lar)a aittir.
- Hakem değerlendirme süreci sonucunda kabul edilen makalelerin tüm yayın hakları Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisine aittir. Makaleler yayımlansın veya yayımlanmasın iade edilmezler.
- Makalelerin yazımında, Microsoft Office Word, Open Office ya da Libre Office kelime işlem programları kullanılmalı ve .doc, .docx ya da .odt uzantılı olarak kaydedilmelidir. Makalenin tamamı, A4 ebatlı kâğıda, Times New Roman yazı tipi kullanılarak yazılmalıdır. Makale metni 11 punto ile yazılmalı ve dipnotlarda 9 punto kullanılmalıdır. Hazırlanan yazılar aşağıda belirtilen sayfa sınırları içerisinde yazılmalıdır:

Üst: 5 cm Sol: 4,2 cm Alt: 5 cm Sağ: 4,2 cm

- Makaleler, dergi hakemleri tarafından isimsiz değerlendirilir. Makalenin ilk sayfasında aşağıdaki bilgiler olmalıdır.
 - Makalenin başlığı
 - Yazar(lar)'ın isim, ünvanları ve iletişim adresleri
 - Yazar(lar)'ın bağlı oldukları kurumlar
 - Yazar(lar)'ın varsa, teşekkür notları
- Makaleler, özet ve kaynakça dahil 20 sayfayı geçmemelidir.
- Makalenin ilk sayfasında 150–200 sözcükten oluşan Türkçe özet hazırlanmalıdır. Türkçe özetin ve anahtar kelimelerin İngilizce tercüme (abstract, keywords), metinde Türkçe özetle birlikte anahtar kelimeleri takiben eklenmelidir. Özet içerisinde çalışmanın amacı, kapsamı, özgün yönü, incelendiği alana sağladığı katkı, yöntemi ve başlıca bulguları, değerlendirmeler ve öneriler kısaca belirtilmelidir.
- Tablo ve şekillere başlık ve sıra numarası verilmeli, başlıklar tablo üzerinde, şekillerde ise alta yer almalı, kaynaklar ve şekiller ile ilgili notlar alta yazılmalıdır. Gerekliğinde denklemlere sıra numarası verilmeli ve sıra numarası parantez içerisinde ve sayfanın en sağında bulunmalıdır.

- Kaynaklar ve göndermeler dipnotlar yerine, metin içerisinde parantezler ile yapılmalıdır. Açıklama notları ise sayfa altında dipnot şeklinde belirtilmelidir. Metin içerisindeki kaynak ve göndermeler sırası ile şu şekilde yapılmalıdır: yazar(lar)ın soyadı, kaynağın yılı ve sayfa numaraları.
 - Tek Yazarlı ise; (Yükçü, 2008;9)
 - Çift Yazarlı ise: (Taner ve Akkaya, 2007;98)
 - İki'den Çok Yazarlı ise: (Türkoğlu vd., 1999;200)
- Makalenin hazırlanmasında faydalanılan kaynakların, Kaynaklar bölümünde verilmesinde yararlanılan kaynağın türüne göre (kitap, dergi, internet vb.) farklılık gösteren yazım kurallarına uyulmalıdır.
 - **Dergiler için:** Yazarlar, Tarih, Makalenin Başlığı, Derginin açık adı, Cilt (no), sayfa no
Örneğin: ABDEL-KHALIK, A.Rashad. ve El-Sheshal, Kamal M. (1980). Information Choice and Utilization in an Experiment on Default Prediction, Journal of Accounting Research, Vol:18, No:2, Autumn, (s:325-342).
 - **Bildiri Tam Metinleri ve Bildiri Özetleri için;** Yazar/lar, Tarih. Bildirinin başlığı. Sempozyum veya Kongrenin başlığı, Editör/lerin Adı (eds), Basımevinin Adı ve Yeri, (Cilt no, verilmişse), sayfa no.
Örneğin; UMARUSMAN, N. ve GÜNEŞ, M. (2003). Bir Karar Destek Aracı Bulanık Hedef Programlama ve Yerel Yönetimlerde Vergi Optimizasyonu Uygulaması, VI. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu, 29-30 Mayıs, Ankara
 - **Kitaplar İçin;** Yazar/lar, Tarih. Kitabın Adı. Basımevinin Adı ve Yeri.
“McGraw-Hill Inc. New York.
 - **Tezler için;** Yazar/lar, Tarih. Tezin Başlığı. Kuruluşun Adı, Yer adı (tezin dili).
Örneğin; İÇERLİ, M.Y. (2005). İşletmelerde Finansal Başarısızlığın Öngörülmesi ve Bir Uygulama, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir (yayınlanmamış)
 - **İnternette İndirilen Bilgiler İçin;** Kuruluş Adı, Tarih. Web adresi, web sitesine giriş tarihi. Örneğin, ERD (Earthquake Research Department of Turkey), 2005. <http://www.deprem.gov.tr>, 3 April 2005.